

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel 28.07.1999

KOM(1999)396 lopull.

Vihreä kirja

Tuotevastuu

(komission esittämä)

Yhteenveto

Vuodesta 1985 lähtien jokainen valmistaja on ollut direktiivin 85/374/ETY nojalla velvollinen korvaamaan turvallisuudeltaan puutteellisen tuotteen kansalaisten terveydelle, turvallisuudelle ja omaisuudelle aiheuttamat vahingot. Tämä direktiivi on yhteisön tuotevastuupolitiikan ensimmäinen väline. Direktiivin tavoitteena on suojella vahinkoa kärsineitä ja edistää tuoteturvallisuuden parantamista sellaisen yhtenäisen säädöskehityksen avulla, joka jakaa sisämarkkinoilla nykyaikaiseen tuotantoon sisältyvät riskit mahdollisimman tasapuolisesti.

Varsinainen haaste tälle politiikalle on kuluttajalle myönteisten vaikutusten maksimointi (varsinkin parhaimman mahdollisen korvauksen takaaminen vahinkoa kärsineille) samalla kun kustannukset pidetään mahdollisimman järkevällä tasolla (erityisesti ollaan estämättä teollisuuden innovaatio- ja tutkimuskapasiteettia). Kuten äskeiset elintarvikekriisit ("hullun lehmän tauti" ja "dioksiini") osoittavat, nollariskiä ei ole. Jokaisessa yhteiskunnassa on oltava sen kehitykseen mahdollisimman hyvin sopeutettu järjestelmä korvausten maksamiseksi niille, joille tuotteet ovat aiheuttaneet vahinkoa. Sen vuoksi on välttämätöntä varmistaa, että direktiivin 85/374/ETY kaltainen väline vastaa edelleen niihin haasteisiin, joita eurooppalainen yhteiskunta kohtaa uudella vuosituhanella.

Vihreän kirjan lähestymistapa

Komissio esittää, että ennen kuin direktiivin minkäänlaiseen tarkistukseen ryhdytään, kuullaan asianosaisia tahoja vihreään kirjaan pohjautuen siitä, mitä vaikutuksia direktiivillä on vahinkoa kärsineisiin ja asiaan liittyviin taloudellisiin toimijoihin. Kuulemisen yhteydessä tarkastellaan uudistuksen tarpeellisuutta ja sitä, minkä tyyppinen uudistus voisi tulla kysymykseen, jotta osapuolten oikeusturva olisi mahdollisimman hyvä. Ilmoitus (joka tehtiin, kun parlamentissa käytiin direktiivin 1999/34/EY yhteydessä keskustelu tuottamuksesta riippumattoman vastuun laajentamisesta maatalouden alkutuotteisiin) tällaisesta aloitteesta on tietenkin herättänyt kiinnostusta taloudellisissa toimijoissa, kuluttajissa ja julkisessa hallinnossa. Kun konteksti on sängen erilainen kuin vuonna 1985, on tiedettävä, onko direktiivi edelleen tehokas, ja jos ei ole, miksi ja miten sitä pitäisi parantaa. Vihreällä kirjalla on siten kaksi tehtävää: (1) sen avulla voidaan kerätä tietoa, jonka perusteella voidaan arvioida direktiivin soveltamista "kentällä" asianosaisten toimijoiden (erityisesti teollisuuden ja kuluttajien) kokemusten valossa ja (2) sillä voidaan "testata" reaktioita tämän lainsäädännön herkimpien kysymysten uudistamiseen.

Ensimmäisessä kohdassa halutaan kerätä tietoja, jotta voidaan arvioida, kuinka direktiivi saavuttaa eri alojen sille asettamat tavoitteet. Turvaako se vahinkoa kärsineiden riittävän suojelun? Hillitseekö se vaarallisten tuotteiden markkinoille laskemista? Antaako se toimijoille riittävän oikeussuojan yhteisön sisäisen kaupan edistämiseksi? Eihän direktiivi vaaranna eurooppalaisten yritysten kilpailukykyä? Onko vakuutusala kyennyt selviytymään direktiivissä tarkoitetuista riskeistä? Pitävätkö viranomaiset ja kuluttajajärjestöt direktiiviä hyödyllisenä välineenä niiden politiikkojensa kannalta, joilla ne ajavat turvallisuudeltaan puutteellisten tuotteiden vuoksi vahinkoa kärsineiden etuja? Jne.

Toisessa kohdassa kaikkia asianosaisia toimijoita pyydetään ilmaisemaan perusteltu kantansa direktiivin 85/374/ETY mahdollisesta uudistamisesta. Vihreän kirjan hyväksyminen ei tarkoita, että tässä vaiheessa ryhdyttäisiin lainsäädännöllisiin tarkistuksiin sen sisällön suhteen. Vasta kun komissio on tarkastellut nyt saamansa vastaukset, se tulee ehdottamaan mahdollisia lainsäädännöllisiin tarkistuksiin liittyviä toimia direktiiviä koskevassa toisessa kertomuksessaan, jonka on määrä ilmestyä vuoden 2000 lopussa. Tämän vuoksi "uudistumahdollisuudet", joita seuraavassa esitetään, ovat vain suuntaviivoja vapaalle

pohdinnalle. Tämä vihreä kirja ei ennako komission kantaa tämän välineen tulevaisuuden suhteen. Pohdinnan suuntaviivat liittyvät muun muassa seuraaviin aiheisiin:

- vahinkoa kärsineen todistustaakan käytännön toteutuksen keinot
- vapautus "kehittämiskilpi"-tapauksissa ja vapautuksen mahdollinen lakkauttaminen
- korvausten määrällinen katto ja sen perustelut
- 10 vuoden vanhentumisaika ja sen muuttamisen mahdolliset seuraukset
- turvallisuudeltaan puutteellisista tuotteista johtuvien riskien vakuutettavuuden kehittyminen
- tiedotuksen parantaminen turvallisuudeltaan puutteellisiin tuotteisiin liittyvien tapausten päätöksistä
- tuotteen liikkeelle laskijan vastuu
- direktiivin kattamien tuotteiden ja vahinkojen laji.

Poiketen Yhdysvalloissa käydystä keskustelusta EU:ssa direktiivi 85/374/ETY on kompromissi, jolla sovitetaan eri osapuolten edut yhteen. Jäsenvaltioiden poliittinen tahto, joka konkretisoituu direktiivissä, on, että yritysten ja kuluttajien välisiä suhteita säätelevää tasapainoista vastuukehystä ei saa vähätellä. Komission on säilytettävä tämä sovitteleva lähtökohta. Direktiivin määräysten synnyttämän tasapainon olisi *a priori* ohjattava kaikkia kyseisen direktiivin uudistusaloitteita.

Komissio toivoo lopuksi, että tulosten avoimuus ja tehokkuus olisivat johtotähtinä tässä työssä. **Pohdintaa ja keskustelua edistääkseen se toivoo, että annetut vastaukset nojautuisivat tosiseikkoihin eivätkä pelkästään periaatteellisiin kantoihin.** Tämän vuoksi komissio kehottaa **kaikkia osapuolia** toimittamaan sille kirjalliset huomionsa, jotka liittyvät vihreän kirjan kysymyksiin, neljän **kuukauden kuluessa siitä, kun vihreä kirja on hyväksytty komission jäsenten kollegiossa.** Jokainen asiasta kiinnostunut voi vastata kaikkiin haluamiinsa kysymyksiin, vaikka kysymyksiä voidaan *a priori* pitää osoitettuna toisen tyyppisille toimijoille. Komissio odottaa lisäksi, että samaltakin talouden alalta tulevat vastaukset ovat erilaisia eri jäsenvaltioissa. Vain senkaltaisten vastausten avulla komissio voi arvioida direktiivin todellista vaikutusta eri jäsenvaltioissa.

Vihreä kirja on saatavilla Internetissä (<http://europa.eu.int/comm/dg15/en/index.htm>). Kuulemismenettelyyn osallistuvat voivat lähettää kirjalliset huomionsa komissioon postitse tai vastaavaa palvelua käyttäen seuraavaan osoitteeseen:

Euroopan komissio
Pääosasto XV
Rue de la Loi 200
B-1049 BRUXELLES
C 100 4/40

ja/tai sähköpostitse (d3@dg15.cec.be). Jälkimmäisessä tapauksessa sähköinen versio pyydetään toimittamaan .html-muodossa. Sähköpostitse saadut huomiot **voidaan julkaista Internetissä, ellei ne lähettänyt osapuoli nimenomaisesti ilmaise vastustavansa sitä.**

Vihreän kirjan seuranta

Kuulemisen jälkeen komissio tekee yhteenvedon direktiivin vaikutuksista ja tekee aiheelliset päätelmät direktiivin mahdollisesta uudistustarpeesta. Tämä on aiheena kertomuksessa, joka esitetään **vuoden 2000 lopussa** yhteisön toimielimille. Tähän kertomukseen voi mahdollisesti liittyä hyvin perusteltu uudistusehdotus.

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO

- 1.1 MIKSI VIHREÄ KIRJA?
- 1.2 KUINKA VASTATA?

2. MITÄ VAIKUTUKSIA DIREKTIIVILLÄ 85/374/ETY ON?

- 2.1 VAIKUTUS SISÄMARKKINOIHIN
 - 2.1.1 YHTEISÖN KAUPPA
 - 2.1.2 YLEISMAAILMALLINEN TILANNE
- 2.2 EU:N KANSALAISTEN TERVEYDEN JA TURVALLISUUDEN SUOJELU
- 2.3 VAIKUTUKSET TEOLLISUUTEEN JA VAKUUTUSALAAN

3. ONKO PERUSTELTUA TARKISTAA DIREKTIIVIÄ 85/374/ETY?

- 3.1 TASAPAINON SÄILYTTÄMINEN
- 3.2 MAHDOLLISIA TULEVAISUUDEN UUDISTUSSUUNTIA

Todistustaakka

Kehittämiskorkeus

Taloudellisen vastuu rajat

Vanhentumisaika ja vastuu

Vakuuttamisvelvollisuus

Avoimuus

Tuotteen liikkeelle laskijan vastuu

Direktiivin kattamat tuotteet

Direktiivin kattamat vahingot

Vireillepano-oikeus

Muuta

Liitteet

1. JOHDANTO

Turvallisuudeltaan puutteellisen tuotteen käyttämisestä tai kuluttamisesta tai sille altistumisesta vahinkoa kärsineen oikeus korvauksen saamiseen on välttämätöntä kaikkia kansalaisia palvelevilla yhtenäismarkkinoilla. Vuodesta 1985 alkaen tämä oikeus on tunnustettu tuotevastuuta koskevan direktiivin avulla¹. Direktiivin mukaan turvallisuudeltaan puutteellisen irtaimen esineen valmistajan on korvattava henkeen ja terveyteen tai yksityisomaisuuteen kohdistunut vahinko. Näin ollen lapsella, joka loukkaantuu virvoitusjuomapullon räjähdyksestä, työntekijällä, joka menettää sormensa viallisen työkalun käytön vuoksi, tai jalankulkijalla, joka jää jarruiltaan viallisen ajoneuvon alle, on oikeus korvaukseen riippumatta siitä, onko valmistaja syyllistynyt laiminlyöntiin (objektiivisen eli tuottamuksesta riippumattoman vastuun periaate).

Direktiivillä 85/374/ETY voimaan saatettu tuotevastuupolitiikka koskee suoraan valmistajia ja vahinkoa kärsineitä. Direktiivin soveltaminen koskettaa eriasteisesti kuitenkin myös jakelijoita, vakuutuksen tarjoajia, tuomioistuimia, julkista hallintoa ja siinä työskenteleviä. Direktiivin mukainen tuotevastuu muodostaa yhtenäisen viitekehyksen, jossa eri osapuolten etunäkökohdat otetaan huomioon. Seuraavat kaksi puolta on huomioitava:

- kansalaisten etuja on suojattava, kun he joutuvat kohtaamaan nyky-yhteiskunnan korkeasta teknisestä tasosta aiheutuvia terveyteensä sekä henkiseen ja aineelliseen hyvinvointiinsa liittyviä riskejä

- valmistajien etuja on suojattava välttämällä tuotevastuuta koskevien määräysten erojen aiheuttamat kilpailun vääristymät ja vähentämällä näiden erojen vaikutusta innovatiivisuuteen, kilpailukykyyn ja työllistämiseen.

Asettamalla vastuukysymys näihin puitteisiin voidaan taata vahinkoa kärsineiden hyvinvointi (takaamalla heille korvaus ja hillitsemällä viallisten tuotteiden myyntiä) sekä minimoida kyseiselle tuotannonalalle aiheutuvat kustannukset, niin että sen innovaatio-, työllistämisen- ja vientikyky ei liiallisesti häiriinny. Kun riskit jaetaan tasapuolisesti, valmistajan vastuuta koskevan politiikan puitteet muodostuvat seuraavista osista:

- valmistajan tuottamuvastuu suhteessa vahinkoa kärsineeseen
- vahingon, vian ja niiden välisen syy-yhteyden todistustaakka on vahinkoa kärsineellä
- vastuu koskee jokaista tuotantoon osallistunutta valmistajaa, jotta taataan vahingon rahallinen korvaus vahinkoa kärsineelle
- valmistaja vapautuu vastuusta, jos hän näyttää tiettyjen direktiivissä erityisesti mainittujen seikkojen olevan olemassa
- vastuu on ajallisesti rajoitettu ja vanhentumisajat ovat yhdenmukaiset
- sopimusehdot, joilla rajoitetaan valmistajan vastuuta suhteessa vahinkoa kärsineeseen tai poistetaan tämä vastuu kokonaan, ovat laittomia
- valmistajan taloudellisen vastuun yläraja asetetaan korkealle, jos jäsenvaltiot haluavat asettaa ylärajan

¹ Neuvoston direktiivi (85/374/ETY), annettu 25 päivänä heinäkuuta 1985 (EYVL L 210, 7.8.1985, s. 29) (teksti liitteenä).

- tämän politiikan sisältöä tarkastellaan säännöllisesti ottaen huomioon sen vaikutukset suhteessa vahinkoa kärsineisiin ja valmistajiin.

Turvallisuudeltaan puutteelliset palvelut eivät kuulu direktiivin 85/374/ETY alaan. Kuten komissio ilmoitti tiedonannossaan "Kuluttajapolitiikan toimintasuunnitelma 1999–2001"² se aikoo tutkia, onko palveluiden turvallisuutta syytä lisätä. Tämän analyysin jälkeen komissio ehdottaa uusia EU-aloitteita, joissa otetaan huomioon sekä palveluiden turvallisuus että palveluiden tarjoajien velvollisuudet. Yritysten ja kuluttajien kanssa neuvotellaan perusteellisesti, ja näitä neuvotteluja käytetään komission tulevien toimien määrittämiseen.

1.1. Miksi vihreä kirja?

Tämän vihreän kirjan tarkoitus on valmistella kertomusta tuotevastuuta koskevan direktiivin soveltamisesta. Kertomus on määrä antaa **vuoden 2000³ lopussa**. Se on vuonna 1995 esitetyn ensimmäisen kertomuksen (jonka tarkasteluajana direktiiviä oli sovellettu vain hyvin harvoin, koska direktiivin täytäntöönpano oli viivästynyt⁴) seurantaa. Se aloittaa direktiivin 85/374/ETY täytäntöönpanon toisen syvällisen analyysin, joka tapahtuu hyvin erilaisissa oloissa kuin vuosina 1985 ja 1995. Tämä johtuu erityisesti hullun lehmän taudin aiheuttamasta kansalaisten terveyden ja turvallisuuden suojelupolitiikkaan kohdistuvasta uudesta innosta.

Ensimmäisessä kertomuksessa komissio päätteli, että direktiivin soveltamisesta saadut kokemukset olivat toistaiseksi hyvin rajoitettuja. Jäsenvaltioissa oli vuonna 1995 aihetta koskenutta oikeuskäytäntöä vain hyvin rajoitetusti. Vuonna 1995 saatavilla olleiden tietojen perusteella komissio ei pitänyt tarpeellisena ehdottaa direktiiviin mitään muutoksia. Eräät direktiivin kuluttajansuojaa ja sisämarkkinoiden toimintaa koskevat asiakohdat kuitenkin vaativat jatkuvaa seurantaa. Näin oli esimerkiksi tiettyjen maatalouden alkutuotteiden kohdalla. Hullun lehmän taudin aiheuttaman kriisin jälkeen ja direktiivin 99/34/EY mukaisesti jäsenvaltioiden on sovellettava maatalouden alkutuotteisiin direktiivin 85/374/ETY⁵ määräyksiä.

Komissio hakee aluksi (*vihreän kirjan kohta 2*) mahdollisimman täydellisiä tietoja direktiivin vaikutuksesta yhtenäismarkkinoiden hyvään toimintaan, kansalaisten terveyden ja turvallisuuden takaamiseen, teollisuuden kilpailu- ja innovaatiokykyyn ja rahoitusalaan (vakuutukset). On tiedettävä (1) **mitä vaikutuksia direktiivin soveltamisesta on, onko siitä ollut enemmän hyötyä kuin kustannuksia erityisesti vahinkoa kärsineiden suojelun ja yritysten osalle tulleiden kustannusten suhteen** ja (2) **miten ja miksi direktiivillä on näitä vaikutuksia**. Komissio esittää, että määritellään eri lähtökohdista alkaen (*vihreän kirjan*

² Komission tiedonanto - "Kuluttajapolitiikan toimintasuunnitelma 1999–2001" (KOM(98) 696, 1.12.98).

³ Komission on säännöllisesti laadittava kertomus yhteisön toimielimille direktiivin soveltamisen vaiheista (katso 21 artikla - joka viides vuosi direktiivin yleisestä soveltamisesta; 15 artiklan 3 kohta ja 16 artiklan 2 kohta – 10 vuoden kuluttua direktiivin tiedoksi antamisesta kehittämisriskeistä ja taloudellisen vastuun enimmäismäärästä ja 18 artiklan 2 kohta – joka viides vuosi direktiivissä mainittujen rahamäärien tarkistamiseksi).

⁴ Komissio esitti ensimmäisen kertomuksensa direktiivin soveltamisesta 13.12.95 (KOM(95) 617). Kertomus perustui vuonna 1994 tehtyyn tutkimukseen direktiivin vaikutuksista.

⁵ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 1999/34/EY, annettu 10 päivänä toukokuuta 1999, tuotevastuuta koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä annetun neuvoston direktiivin 85/374/ETY muuttamisesta (EYVL L 141, 4.6.99).

kohta 3) (3), mitä puolia direktiivistä olisi uudistettava, jotta siitä saatava yhteiskunnallinen hyöty kasvaisi samalla, kun kulut pysyisivät kohtuullisella tasolla.

Saatujen tietojen ja havaintojen perusteella komissio esittää päätelmänsä parlamentille ja neuvostolle soveltamista koskevassa kertomuksessaan, joka esitetään vuonna 2000. Kertomuksessa osoitetaan, mitä puutteita nykyisen direktiivin täytäntöönpanossa on, ja alat, joita on parannettava. Jos komission mielestä direktiiviä 85/374/ETY on muutettava, esitetään sitä koskeva lainsäädäntöehdotus. Vihreä kirja ei ennakoisi komission kantaa tähän.

Vuoden 2000 kertomusta valmistellaan vihreällä kirjalla, koska asiaan liittyy on laajoja ja monenlaisia intressejä. Komissio halusi, että arvioinnin johtajatuksena on avoimuus ja että valmistajat, kuluttajat, vakuutusyhtiöt ja terveydenhoitoalan sekä kaikkien muiden alojen edustajat voivat kertoa komissiolle tuotevastuun täytäntöönpanoon ja kehitykseen liittyvistä kokemuksistaan ja näkemyksistään. **Avoimuuden vuoksi vastaukset eivät ole luottamuksellisia ja ne voidaan antaa yleiseen tietoon paitsi, jos kuultu osapuoli on nimenomaisesti pyytänyt toisin.**

Vihreän kirjan avulla saadaan direktiivin soveltamista⁶ koskevia tietoja. Sen lisäksi kirjassa kehoitetaan toimijoita osallistumaan siinä tarkastellun lainsäädännön tulevaisuuden pohdintaan, jotta mahdollisten muutosten kustannukset voidaan paremmin arvioida. Vihreä kirja on näin ollen jatkoa komission sitoumukseen kuulla kuluttajien, valmistajien, jakelijoiden ja vakuutuslaitosten edustajia sekä julkista hallintoa ja kaikkia muita asiaan liittyviä tahoja ennen kuin direktiivin 85/374/ETY määräyksiä muutetaan olennaisesti. Avoimuuteen suhteessa parlamenttiin ja toimijoihin sitouduttiin, kun hyväksyttiin direktiivi 99/34/EY, jonka tarkoitus on laajentaa vuoden 1985 direktiivi koskemaan myös maatalouden alkutuotteita⁷.

Tämän vihreän kirjan aloittamaan kuulemiseen osallistuminen on avointa myös EU:n jäsenyyttä hakeneiden maiden toimijoille, kuluttajille ja hallintoviranomaisille.

1.2 Kuinka vastata?

Kuulemisen tulosten uskottavuus ja laatu riippuvat kuultavien tahojen osallistumisasteesta. Direktiivin vaikutusten arvioinnin vaikeuksia on luotettavien tietojen puuttuminen, koska direktiivin tehon mittaamiseen ei ole analyysimenetelmästä. Tämän puutteen korjaamiseksi ehdotetaan, että toimijat ottavat huomioon seuraavat parametrit voidakseen antaa mahdollisimman tehokkaan panoksen arviointityöhön:

* valitusindeksi (oikeuden päätösten lukumäärä ja sisältö, sovintoratkaisut, vahinkoilmoitusten lukumäärä jne.)

On määriteltävä, kuinka direktiiviä käytetään erilaisissa riita-asioissa (oikeudenkäynneissä, välimiesmenettelyissä, vahinkoilmoitusten käsittelyssä vakuutusyhtiöissä jne.). Toimijoita pyydetään antamaan kaikki tähän liittyvä tieto.

* turvallisten tuotteiden saatavuus

⁶ "Direktiivin soveltamisella" tarkoitetaan direktiivin täytäntöönpanemiseksi tehtävien kansallisten toimenpiteiden soveltamista (esim. lait, joilla direktiivi saatetaan osaksi kansallista lainsäädäntöä).

⁷ Komissio (katso SEK(1998) 2232, 6.1.99) ei yhtynyt Euroopan parlamentin ensimmäisessä käsittelyssä ilmaisemaan myönteiseen kantaan direktiivin tarkistamisesta samalla, kun se laajennettaisiin koskemaan maatalousalaa.

On hyödyllistä tietää, vaikuttaako direktiivi tuotteen pääsyyn markkinoille, pysymiseen siellä tai sieltä poistamiseen ja millaisia nämä vaikutukset ovat (esimerkiksi tekeekö valmistaja päätöksen poistaa tuote markkinoilta tai olla laskematta sitä markkinoille siihen liittyvien tuotevastuuriskien vuoksi?). Yhteisön tasolla voidaan tunnistaa ja laskea onnettomuudet, jotka ovat aiheutuneet jostakin tuotteesta ja/tai joissa tuote on ollut osallisena, yhteisön vanhan EHLASS-järjestelmän (*European Home and Leisure Accident Surveillance System*) ansioista. Tämän vanhan järjestelmän avulla ei kuitenkaan voitu tarkemmin kohdentua kyseisen tuotteen viallisuuden laatuun. Uusi henkilövahinkoja koskeva yhteisön tiedonkeruujärjestelmä, joka on otettu käyttöön henkilövahinkojen ehkäisemistä koskevan yhteisön toimintaohjelman⁸ yhteydessä, tarkastelee tätä lähestymistapaa, jotta siihen voitaisiin vastata. Tämä tieto on kuitenkin mahdollisesti saatavilla kansallisella tasolla⁹.

* kustannusten, tuotannon ja myyntihintojen kehitys

On tiedettävä, mitkä ovat tuotevastuujärjestelmään liittyvät todelliset kulut ja missä määrin ne heijastuvat tuotteiden hintoihin.

* markkinoiden eriytyminen

On tiedettävä, missä määrin taloudelliset toimijat ottavat huomioon eri vientimarkkinoilla (EU:n sisäisillä tai ulkoisilla) vallitsevien tuotevastuumääräysten erot (esimerkiksi tuotantoprosessin muutos, lisävakuumien vientimarkkinoihin liittyviä uusia riskejä vastaan jne.)

* innovaatio/tutkimus

On tunnettava toimijoiden kokemukset tästä aiheesta, jotta tiedetään, kuinka direktiivi on vaikuttanut alan innovaatiokykyyn (esimerkiksi onko direktiivi jarruttanut jonkin tietyn alan kehitystä?).

Toimijoita pyydetään jakamaan kokemuksiaan ja vastaamaan tämän vihreän kirjan kysymyksiin näitä parametrejä (tai muita vastaavia) käyttämällä. Valmistajan vastuun suhteen periaatteelliset kannat tiedetään, ja komissio toivoo saavansa pelkkien ilmoitusten sijasta mieluummin todellisia käytännön tietoja (mahdollisuuksien mukaan numerotietoja). Käytännön tietojen avulla komissio voi perustella päätelmiään etenkin, jos niiden tarkoitus on johtaa direktiivin sisällölliseen tarkistukseen.

2. MITÄ VAIKUTUKSIA DIREKTIIVILLÄ 85/374/ETY ON?

Direktiivin vaikutuksen arviointi ei tarkoita pelkästään kansallisille oikeusistuimille tai välityselimille jätettyjen tapausten tai sellaisten tapausten, joista yhteisöjen tuomioistuin on antanut päätöksen, luetteloimista¹⁰. Pikemminkin on arvioitava, kuinka direktiivi vastaa tavoitteisiinsa, kun otetaan huomioon eri alat, joita se koskee. Takaako se vahinkoa kärsineille riittävän suojan, hillitseekö se vaarallisten tuotteiden markkinoille laskemista, antaako se toimijoille riittävän oikeudellisen turvan yhteisön sisäisen kaupan edistämiseksi, säilyykö eurooppalaisten yritysten kilpailukyky direktiivistä huolimatta, onko vakuutusala kyennyt

⁸ EYVL L 46, 20.2.99.

⁹ Espanjan *Instituto Nacional de Consumon* mukaan (*informe Sistema EHLASS 1997*, www.consumo-inc.es/Estudios), vahinkoa kärsineet espanjalaiset, jotka osallistuivat kyselyyn, ilmoittivat, että onnettomuuden syynä oli sattuma (45,2 %), epähuomio (21,4 %), oma laiminlyönti (15,4 %), kolmannen osapuolen toiminta (7,0 %), suunnittelu- tai valmistusvirhe (2,8 %), valmistajan antama puutteellinen tieto (0,2 %) ja käyttöohjeen noudattamatta jättäminen (0,4 %).

¹⁰ Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on kahdessa yhteydessä antanut direktiiviä koskevan ratkaisun jäsenysvelvoitteiden noudattamatta jättämisestä koskevissa asioissa, joissa vastaajina olivat Ranska (C-293/91, tuomio 13.1.93, Kok. 1993, s. I-1) ja Yhdistynyt kuningaskunta (C-300/95, tuomio 30.5.97, Kok. 1997, s. I-2649).

vastaamaan direktiivin tarkoittamiin riskeihin, onko direktiivi julkisen vallan ja kuluttajajärjestöjen mielestä hyödyllinen väline niiden kuluttajansuojapolitiikan kannalta jne.?

Tämän vuoksi asianosaisia toimijoita ja hallintoelimiä kehoitetaan vastaamaan jäljempänä esitettyihin kysymyksiin.

2.1 Vaikutus sisämarkkinoihin

Tuotevastuudirektiiviä sovelletaan kaikissa Euroopan talousalueen maissa ja se on malli, jota myös kolmannet maat noudattavat (erityisesti Euroopan unionin jäsenyyttä hakeneet valtiot) (katso liitteet). Direktiivi säätelee oikeudellista ympäristöä, jossa yhteisön sisäinen ja ulkoinen kauppa kehittyvät. Komissio haluaisi tietää, millaiseksi asianosaiset toimijat oman kokemuksensa perusteella arvioivat direktiivin vaikutuksen vuodesta 1985 alkaen.

2.1.1 Yhteisön kauppa

Nykyisille sisämarkkinoille on tyypillistä yhteisön sisäisen kaupan voimakas kasvu¹¹. Direktiivissä 85/374/ETY sisämarkkinat saavat yhtenäisen viitekehyksen, jolla pyritään eurooppalaisen valmistajan tasapuoliseen tuotevastuuseen. Direktiivin tarkoitus on antaa vahinkoa kärsineille riittävä suoja sekä helpottaa tavaroiden kauppaa ja lähentää sisämarkkinoiden kilpailuehtoja. Näin ollen yhtenäistettyjen oikeudellisten sääntöjen oletetaan helpottavan kaupankäyntiä, koska valmistaja on samassa oikeudellisessa asemassa olipa tuotteen jakelualue mikä tahansa.

Direktiivin 85/374/ETY tarkoitus on suuressa määrin yhtenäistää tuotevastuuta koskevaa kansallista lainsäädäntöä. Mikään sen määräyksistä ei koske lainvalintaa. Vaikka direktiivin avulla onkin saatu suurta yhtenäistymistä aikaan, kansallisella tasolla on kuitenkin eroja. Kun turvallisuudeltaan puutteellinen tuote aiheuttaa vahingon Euroopan yhteisön alueella tai se lasketaan liikkeeseen sisämarkkinoilla, vahinkoa kärsinyt voi saada korvausta direktiivin sisältämien yhtenäisten vastuumääräysten mukaisesti. Yhtenäistämättömien puolien kohdalla on vahinkoa kärsineen ja tuotteen valmistajan kannalta tärkeää määritellä, mitä lakia sovelletaan. Vuonna 1973 tehtiin hallitusten välinen sopimus tuotevastuuseen sovellettavasta lainsäädännöstä. Suurin osa jäsenvaltioista ei kuitenkaan kuulu tähän sopimukseen, jonka ovat ratifioineet vain Espanja, Suomi, Ranska, Luxemburg ja Alankomaat. Muun sovellettavan välineen puuttuessa tuotevastuuseen liittyvää lainvalintaa säätelee kunkin jäsenvaltion oma lainsäädäntö.

On kuitenkin huomattava, että vahinkoa kärsineen ja valmistajan oikeusturva ei läheskään täyty tällä alalla, koska direktiivi on sekä epätäydellinen että tuotevastuuseen liittyvää kansallista lainsäädäntöä täydentävä. Vuonna 1985 yhteisön lainsäätäjä huomasi tuotevastuuseen liittyvän lainsäädännön hajanaisuuden vaikuttavan yhteisön sisäisen kaupan tasoon ja katsoi tarvittavan vastuuseen liittyvien oikeudellisten säästöjen lähentämistä. Direktiivillä 85/374/ETY tämä lähentyminen on osittain toteutettu.

Direktiivi antaa jäsenvaltioille mahdollisuuden tietyissä siinä tarkoin määritellyissä tapauksissa säätää lakeja jäsenvaltioittain vaihtelevalla tavalla (katso direktiivin 15 ja 16 artiklan sallimat vaihtoehdot).

Toisaalta tuottamuksesta riippumatonta kansallista yleistä vastuuta koskevaa lainsäädäntöä, jota tietysti sovelletaan myös valmistajiin, ei ole yhtenäistetty ja sitä siis sovelletaan edelleen. Espanjan tilanne kuvaa

¹¹ Vuodesta 1985 alkaen jäsenvaltioiden keskinäinen kauppa on lisääntynyt huomattavasti. Vuonna 1997 yhteisön sisäisen teollisuustuotteiden kaupan arvioitiin olevan 31,5 % BKT:stä (Euroopan komissio, *Kertomus yhteisön tuote- ja pääomamarkkinoiden toiminnasta*, KOM(1999) 10, 20.1.99).

hyvin tätä tuotevastuuta koskevien oikeuskehysten rinnakkaisuutta, joka voi käytännössä haitata osapuolten oikeusturvaa. Espanjan korkein oikeus rajoitti 4. lokakuuta 1996 pullon räjähtämiseen liittyneessä tapauksessa vuoden 1994 soveltamissäännöksen soveltamista suhteessa vuoden 1984 yleiseen kuluttajasuojalakiin. Korkein oikeus totesi, että soveltamissäännös muodostaa erityisen ja suljetun tuotevastuujärjestelmän ja vuoden 1984 laki puolestaan yleisen, lähes objektiivisen vastuujärjestelmän, jossa todistustaakka on käänteinen. Korkein oikeus ei sovelta vastuujärjestelmää kyseiseen tapahtumaan (koska kyseessä on tuote, joka on laskettu markkinoille ennen vuotta 1994), mutta katsoo kuitenkin, että vuoden 1994 lain vastuuperiaate koskee myös tuota jälleenmyyjää (mikä ei ole mahdollista kuin direktiivin 3 artiklan 3 kohdassa määritellyissä olosuhteissa) ja oikeuttaa vahinkoa kärsineen osoittamaan vaatimuksensa yhdelle vastuullisista henkilöistä ilman mahdollisuutta vaatia korvausta heiltä yhdessä (mikä on direktiivin 5 artiklassa säädetyn yhteisvastuullisuuden periaatteen vastaista)¹².

Direktiivi on vain ensimmäinen osa yhteisön tason todellisen tuotevastuuta koskevan politiikan luomisessa. Itse asiassa yksi syistä, joilla perusteltiin direktiivin uudelleentarkastelua viiden vuoden välein¹³ oli halu päästä suurempaan yhdenmukaisuuteen, jotta saavutettaisiin mahdollisimman täydellinen, yhtenäinen, tasapainoinen ja tehokas asetuksehys vahinkoa kärsineiden suojaksi ja valmistajien oikeusturvaksi. Tehostetun yhdenmukaistamisen tavoite ei vaikuttaisi *a priori* saavutettavalla kuin siten, että säilytetään nykyisen direktiivin tavoite täydellisestä yhdenmukaistamisesta (eikä mikään lauseke sallisi jäsenvaltioille uusien, tiukempien sääntöjen hyväksymistä direktiivin puitteissa).

1. Toimiiko direktiivi kokemuksenne perusteella käytännössä?

- ☞ Kun otetaan huomioon, että kuluttajat ja toimijat pitävät tuotevastuun oikeudellisen kehyksen vakautta tärkeänä, onko mielestänne perusteltua muuttaa direktiiviä?
- ☞ Ovatko tuotevastuuseen liittyvän lainsäädännön erot rajoittaneet tai mahdollisesti voineet rajoittaa yhdestä jäsenvaltiosta tulevien tuotteiden markkinoille saattamista jossakin toisessa jäsenvaltiossa?
- ☞ Mitkä ovat mielestänne olleet syynä tapauksiin, joissa direktiivin asemasta on sovellettu yleistä lainsäädäntöä?
- ☞ Pitäisikö direktiiviä mielestänne tarkastella uudestaan, jotta siitä tulisi yhteinen ja ainoa tuotevastuuta koskeva järjestelmä (direktiivin 13 artiklan poistaminen)?
- ☞ Pitäisikö jokaisen jäsenvaltion mielestänne voida päättää tiukemmista vastuusäännöistä (vähimmäislausekkeen käyttöönottaminen direktiivissä)?

2.1.2 Yleismaailmallinen tilanne

Yhteisön ulkopuolisista maista tuotujen ja yhteisössä vapaaseen liikkeeseen luovutettujen tuotteiden yhdenmukaisen kohtelun periaatteen mukaisesti nyt tarkastelua lainsäädäntöä sovelletaan kokonaisuudessaan myös tuontitavaroihin. Sen sijaan vientituotteet ovat sen jakelumaan, jossa ne mahdollisesti aiheuttavat vahinkoa, lainsäädännön alaisia. Direktiivin avulla määritellään siis eurooppalaisten toimijoiden lainsäädäntö- ja taloussympäristöä yleismaailmallisesti. Yleismaailmallinen tilanne on, että tuotevastuupolitiikka suurimmassa osassa maita vastaa direktiivin 85/374/ETY linjoja, koska tämä direktiivi on ollut mallina

¹² TS Sala Civil, 4.10.96, nro 778/1996 (RJ 1996-7034).

¹³ Tästä aiheesta katso direktiivin 85/374/ETY johdannon 18 kappale.

erityisesti Japanin, Australian ja Sveitsin tuotevastuulainsäädännölle¹⁴. Yhtäläisyys ei kuitenkaan ole täydellistä, ja joskus vastuuehdot riippuvat suurelta osin lainsäädäntöpuutteista, joihin ne kuuluvat. Tässä suhteessa on aiheellista tarkastella hiukan lähemmin Yhdysvaltojen tilannetta.

Yhdysvalloissa tuotevastuuseen vaikuttaa kolme tekijää: (1) oikeusjärjestelmä kannustaa osapuolia muutoksenhakuoikeuden käyttämiseen (valamiesten myöntämien vahingonkorvausten taso, todisteiden hankintaa helpottavat määräykset, "no win, no fee"-periaate, jonka perusteella vahinkoa kärsinyt, joka häviää, ei maksa asianajajansa palkkioita), (2) yhtenäistä liittovaltiotason lainsäädäntöä ei ole¹⁵, (3) kunkin osavaltion lainsäätäjät ja tuomarit ovat muotoilleet vahingonkorvausoikeuden pääperiaatteet ("warranty", "negligence", "strict liability"), jotka ovat käytännössä lähentyneet "Restatement"-hankkeen vuoksi¹⁶ (American Law Instituten laatima eräänlainen lakimalli).

Vuonna 1992 tuotevastuuseen liittyviä riita-asioita oli maan 75 tärkeimmässä piirikunnassa seuraavasti: 12 763:ssa tuotevastuuseen liittyvässä tapauksessa tehtiin päätös, 358 tapausta vietiin valamiehistölle, 142 oikeuskäsittelyä päättyi valittajan voittoon. Tästä kokonaismäärästä keskiarvo oli 727 000 dollaria ja vahingonkorvaukset ylittivät miljoona dollaria vain 15,4 prosentissa tapauksista. Valamiehistö päätti "punitive damages" -korvauksista vain kolmessa tapauksessa niistä 142:sta, jotka valittaja voitti. Vahinkojen kokonaismäärä näissä kolmessa tapauksessa oli 40 000 dollaria¹⁷.

Osavaltioiden tuomioistuinten kansallisen keskuksen (*National Center for State Courts*) mukaan osavaltioiden tuomareiden vuosittain käsittelemistä 19,7 miljoonasta siviilioikeuden tapauksesta 40 000 liittyy tuotevastuuseen. Vain 10 prosenttia vahinkoa kärsineistä ryhtyy oikeustoimiin saadakseen vahingonkorvausta. Vuosina 1965-1994 "punitive damages" -korvauksia on määrätty vain 379 tapauksessa (eli 13 tapauksessa vuosittain). Vaikuttaa siltä, että Yhdysvalloissa yhdysvaltalaisen yritysten vakuutuskulut ovat laskussa. Vakuutusmaksut ovat laskeneet vuosien 1987 (4 miljardia dollaria) ja 1993 (2,6 miljardia dollaria) välillä. Sata dollaria kattava vakuutusmaksu on 26 senttiä¹⁸.

Euroopan ja Yhdysvaltojen vahingonkorvausehdot ovat hyvin samantapaiset, vaikka niissä onkin merkittäviä eroja (amerikkalaiset säännöt tarkoittavat ammattimaisen myyjän vastuuta, kun direktiiviä puolestaan sovelletaan vain valmistajaan (todelliseen tai näennäiseen), maahantuojaan sekä jakelijan tapauksissa, joissa valmistaja on tuntematon; EU:ssa

¹⁴ Aihetta koskevan lainsäädännön vertailevasta tutkimuksesta katso OECD *Product liability rules in OECD countries*, 1995. Japanissa on uutta tuotevastuulakia, joka on tullut voimaan 1. heinäkuuta 1995, sovellettu useisiin tapauksiin (katso www.law.kyushu-u.ac.jp/~luke/pllawcases.html).

¹⁵ Yhdysvalloissa on 1970-luvulta lähtien liittovaltion lainsäätäjät yrittäneet tehdä suurmarkkinoitaan varten tasapainoisen yhtenäisen viitekehyksen. Toukokuussa vuonna 1996 presidentti Clinton esti kongressissa äänestetyksen lakiesityksen voimaantulon. Sen jälkeen annettiin senaatille käsiteltäväksi kaksi lakiehdotusta vuonna 1997 (bill S. 5 & bill S.648) ja vuonna 1998 yksi ehdotus (*Product Liability Reform Bill of 1998, US Senate, S.2236, 105th Congress*), jota senaatti ei kuitenkaan hyväksynyt.

¹⁶ Suurin osa valtioista esimerkiksi hyväksyi tuottamuksesta riippumattoman vastuun -periaatteen, joka tunnustettiin vuonna 1963, ja konsolidoitiin instituutin "*section 402A of the Second Restatement of Torts*":iin. Tätä Restatementiä tarkistettiin toukokuussa 1997 30 vuoden kokemuksen valossa (ALI, *Restatement of the Law Third, Torts : Product Liability*, xxxi, 382 s., 1998).

¹⁷ US Department of Justice, Office of Justice Programs, Bureau of Justice Statistics Special Report, Civil Justice Survey of State Courts, 1992 : *Civil Jury Cases and Verdicts in Large Counties* (July 1995).

¹⁸ The Public citizen, *The Facts about Products Liability*, www.citizen.org.

vastuu-aika on 10 vuotta ja Yhdysvalloissa 18 vuotta¹⁹). Yhdysvaltojen ja EU:n välistä kauppaa harjoittavat pitävät liittovaltiolainsäädännön, joka muun muassa määräisi katon "punitive damages" -korvauksille, puuttumista haitallisena EU:n ja Yhdysvaltojen väliselle kaupalle. Tämän vuoksi yhteisö ja liikemaailma ovat koko ajan tukeneet Yhdysvaltojen uudistuspyrkimyksiä²⁰. Tältä kannalta eurooppalaisen valmistajan tilanne on parempi, sillä Euroopassa direktiivi suo yhden ja yhtenäisen tuotevastuujärjestelmän, jossa ei ole amerikkalaisen järjestelmän kritisoiduimpia osia (valamiehistöjen rooli, "punitive damages" jne.).

Tosielämä osoittaa, että vaikka Euroopan ja Yhdysvaltojen lainsäädäntö ovatkin periaatetasolla hyvin lähellä toisiaan, niiden käytännön soveltaminen ei ole. Euroopan lainsäädännön soveltamisesta käytäntöön ei näytä syntyvän samoja tuloksia ja seurauksia asianosaisille toimijoille kuin Yhdysvalloissa. Riita-asiat, jotka koskevat tupakkateollisuuden tuotevastuuta Euroopassa ja Yhdysvalloissa valaisevat hyvin tätä asiaa. Ruotsissa rouva Gustafsson oli tuottamuksesta riippumattoman tuotevastuun perusteella vaatinut korvausta ruotsalaiselta tupakka-alan yritykseltä *Swedish Match*iltä terveytensä vahingoittumisesta, koska yritys oli jättänyt ilmoittamatta tupakkaan liittyvistä riskeistä, erityisesti syöpäriskistä. Tukholmalainen käräjäoikeus hylkäsi kanteen vuonna 1997. Kun asiasta valitettiin, korkein oikeus palautti sen käräjäoikeuteen menettelytapakysymyksen takia. Tupakkayritys arvioi kuitenkin, että tapaus johtui poliittisista syistä ja oli perusteeton²¹. Kahdessa vastaavassa tapauksessa tupakoinnista kärsineet ovat nostaneet kanteen *SEITAA* vastaan²².

Riita-asiat tupakkateollisuutta vastaan Yhdysvalloissa ovat olleet poikkeuksellisen menestyksellisiä muun muassa vedotessaan yhtiöiden vastuuseen turvallisuudeltaan puutteellisten tuotteiden myymisestä²³. Tämä riita-asiatalaji on lisääntynyt julkisten viranomaisten nosttaessa kanteita sairastuneiden tupakoitsijoiden heille aiheuttamien hoitokulujen saamiseksi takaisin²⁴.

¹⁹ Vid. Section 107, bill S. 2236. Liittovaltiotason 18 vuoden vastuu-aika on jo käytössä ilmailuteollisuudessa 17. elokuuta 1994 annetun *General Aviation Revitalization Act*:in nojalla (49 U.S.C. § 40101).

²⁰ Transatlantic Business Dialogue, *Statement of Conclusions, 1998 CEO Conference*, Charlotte, 5-7 November 1998 ja *TABD Mid Year Report*, Washington, D.C., 10 May 1999.

²¹ *Swedish Match*, Press Release, May 14, 1998, www.swedishmatch.se/news.

²² Joulukuussa 1996 kaksi tupakoinnin vuoksi vahinkoa kärsinyttä henkilöä haastoi ranskalaisen valmistajan oikeuteen *Gauloises*-savukkeiden vaaroista tiedottamisen laiminlyönnin vuoksi. He vetosivat valmistajan tuottamuksesta riippumattomaan vastuuseen (*responsabilité sans faute*), ja toinen heistä vaati 2 668 090 Ranskan frangia ja toinen 1 158 499 Ranskan frangia vahingonkorvauksena ja korkoina (katso *Le monde*, 20, 27 ja 28 joulukuuta 1996).

²³ Tupakkaa koskevissa riita-asioille on tyypillistä ensimmäisen oikeusasteen tuomiot, vaikka tapauksia usein käsitellään uudestaan vetoomustuomioistuimessa (esimerkiksi 30. maaliskuuta 1999 Philip Morris tuomittiin maksamaan syöpään kuolleen tupakoijan perheelle 81 miljoonaa Yhdysvaltain dollaria, mikä on suurin 7. heinäkuuta 1999 mennessä myönnetty rahamäärä Engle "class action" -päätöksen yhteydessä) ja tuomioistuimessa tehdyt sovinnot ("settlements") kiistan lopettamiseksi (esimerkiksi "class action" *Broin v. Philip Morris, et al.*, jossa lentoemäntien ja -yhtiöiden ryhmän edustajat pääsivät sopimukseen, johon sisältyi muun muassa todistustaakan helpottaminen jokaisen yksittäisen henkilö osalta, joka vie asian oikeuteen, sekä 300 miljoonan dollarin rahaston perustaminen sairauksien tutkimusta varten. Katso www.cnn.com/US/9903/30/tobacco.trial.02/)

²⁴ Vasta marraskuussa 1998 tehty valmistajien ja Yhdysvaltain viranomaisten välinen "settlement" lopetti eri osavaltioiden hallintojen aloittamat riita-asiat, joiden määrä arvioitiin 206 miljardiksi dollariksi. Tämä ei sulje pois vahinkoa kärsineiden yksittäin aloittamia oikeustoimia tai "class action" -ryhmäkanteita (katso www.tobaccoresolution.com). Ranskassa vasta hiljattain on sairausvakuutusurva kääntynyt tupakkateollisuuden puoleen vaatiakseen tätä korvaamaan tupakoinnista johtuvat hoitokulut. Saint-Nazairen sairaskassa päätti helmikuussa 1999 haastaa

2. Heikentääkö direktiivi mielestänne tuotevastuumääräystensä vuoksi eurooppalaisten yritysten asemaa verrattuna EU:n ulkopuolisiin kilpailijoihin?

☞ Minkä vuoksi se heikentää ja miten sitä voitaisiin estää?

☞ Mikä vaikutus eurooppalaisiin yrityksiin on sillä, että tuotteita viedään markkinoille, joilla vallitsee tiukempi lainsäädäntö (tai oikeuskäytäntö) kuten Yhdysvalloissa (kustannusten, tuotantomenetelmien, vakuutuksien, riita-asioiden jne. tasolla)?

2.2. EU:n kansalaisten terveyden ja turvallisuuden suojele

Komission mielestä kansalaisten terveyttä ja turvallisuutta on sisämarkkinoilla suojeltava mahdollisimman tehokkaasti ja korkeatasoisesti. Direktiivi edistää parempaa suojaa turvallisuudeltaan puutteellisia tuotteita vastaan kahdesta syystä. Se on kuin "*Damokleen miekka*", joka kannustaa valmistajia tekemään parhaansa, jotta heidän tuotteisiinsa ei liity tarpeettomia terveysriskejä (näin sillä on säädöstoimenpiteitä ja tarkastuksia täydentävä rooli, jonka tarkoituksena on estää turvallisuudeltaan puutteellisten tuotteiden pääsy markkinoille). Toisaalta, jos nämä ennaltaehkäisevät toimet ovat epäonnistuneet ja tapahtuu vahinkoja (nollariskiä ei ole olemassa), voivat vahinkoa kärsineet direktiivin avulla hyötyä vahingonkorvausoikeudestaan, joka heillä on valmistajien suhteen.

3. Mikä on niiden vahinkoa kärsineiden prosenttiosuus, jotka ovat saaneet vahingonkorvausta joko yleisen vahingonkorvauslain perusteella tai direktiivin 85/374/ETY periaatteiden soveltamisen perusteella?

☞ Tapauksissa, joissa on direktiiviä on sovellettu, onko korvaus saatu nopeasti ja tehokkaasti?

Viime aikoina on kuulunut paljon epäilyksiä direktiivin tehokkuudesta tavoitteidensa saavuttamisessa ja on vaadittu direktiivin sisällön tarkastamista. Parlamentti oli pyytänyt direktiivin 99/34/EY ensimmäisen käsittelyn yhteydessä käydyssä keskustelussa direktiivin 85/374/ETY uudistamista oleellisesti, jotta paremmin saavutettaisiin terveyden ja turvallisuuden suojelun tavoite²⁵. Tämä tarkistuspyyntö ei kuitenkaan saanut toisessa käsittelyssä tarpeellista enemmistöä, jotta direktiiviä olisi muutettu, kun se laajennettiin koskemaan maatalouden alkutuotteita²⁶.

Komissio on kiinnittänyt huomiota näihin arvosteluihin ja valmistautuu tarkastelemaan niiden oikeutusta tämän vihreän kirjan tulosten perusteella. Euroopan yhteisön kokemukset direktiivin hyväksymisestä sekä muiden maiden, joissa tällä hetkellä käydään keskustelua tuotevastuusta (kuten esimerkiksi Yhdysvalloissa), kokemukset osoittavat, että tasapainoisten puitteiden luominen tuotevastuukysymyksissä edellyttää vakavaa ja syvällistä keskustelua jokaisen vastuumääräyksen eduista ja haitoista.

oikeuteen kaikki yhtiöt, jotka toimivat tuotteiden jakelijoina Ranskassa (katso www.lemonde.fr, 17.2.99).

²⁵ Lausunto 5.11.98 (EYVL C 359, 23.11.98).

²⁶ Päätös EY:n yhteisestä kannasta nro 3/1999, tehty 23.3.99 (EYVL C 177, 22.6.99).

Jos tuotevastuupolitiikkaa on voimistettava, se on tehtävä konsolidoimalla direktiivin 85/374/ETY vahvuudet, erityisesti sen tasapuolinen lähestymistapa riskien jakamiseen. Tämä ei sulje pois direktiivin parantamista suuremman tehokkuuden saavuttamiseksi, kunhan valitut ratkaisut ovat yhtä lailla tasapainoisia. Kuten komissio on todennut yleisemmällä tavalla: "EU:n kuluttajapolitiikassa olisi siis varmistuttava siitä, että kuluttajien edut sovitetaan oikeudenmukaisesti yhteen muiden toimijoiden etujen kanssa. [...] Kuluttajat voivat itse tunnistaa ja hyväksyä kompromissin, koska he eivät ole ainoastaan kuluttajia vaan myös veronmaksajia ja palkattuja työntekijöitä ja he hyötyvät julkisista politiikoista"²⁷. Tämä etujen sovittelun periaate soveltuu sekä direktiiviin että sen myöhempään kehitykseen (katso vihreän kirjan luku 3 uudistuksen perusteluista ja tasapainon säilyttämisestä) .

4. Millä tavoin direktiivin täytäntöönpano on vaikuttanut vahinkoa kärsineiden etuihin direktiivin sisältämän tasapainon vuoksi?

☞ Pitäisikö direktiiviä muuttaa vahinkoa kärsineiden suuremmaksi suojaamiseksi, vaikka siten menetettäisiinkin nykyinen tasapaino?

Kysymys, kuinka viallisen tuotteen aiheuttamasta vahingosta kärsineille korvataan ja kuka tuon korvauksen suorittaa, kuuluu sekä yksityiseen että julkiseen alaan. Vahinkoa kärsineiden ja valmistajien on ratkaistava tämä vahingonkorvausongelma turvautumalla tuotevastuumääräyksiin kuten direktiiviin 85/374/ETY. Direktiivi, jonka taustalla näkyy 1800-luvun yksityisoikeuden liberaali perinne, kuuluu sopimussuhteen ulkopuolisen vastuuta koskevaan "tort law"-yksityisoikeuteen. Tämä sosio-ekonominen lähestymistapa selittää, miksi valtiolta puuttuu vain yksittäisiin, suorastaan harvinaisiin tapauksiin, joissa yhteiskunnan on ollut pakko ottaa vastatakseen korvausten maksaminen vahinkoa kärsineille, koska tapaus on ollut niin katastrofaalinen²⁸. Jos näitä poikkeustapauksia ei oteta huomioon, vahinkoa kärsineiden tilanne kuuluu myös sosiaalisen suojelun alaan (näin ollen turvallisuudeltaan puutteellisen tuotteen aiheuttaman kotitapaturman tapahduttua sosiaaliturva yleensä ottaa vastatakseen vahinkoa kärsineen hoitokulut, palkan maksun sairasloman aikana jne. ennen kuin vahinkoa kärsinyt ryhtyy mihinkään toimiin valmistajan vastuun suhteen). Eurooppalaisten sosiaaliturvajärjestelmien yleisyys vaikuttaa olevan yhtenä syynä siihen, että direktiiviin 85/374/ETY perustuvat vahingonkorvaukset eivät ole saavuttaneet samoja mittasuhteita kuin vastaavat korvaukset Yhdysvalloissa. Mitä enemmän on mahdollisuuksia siihen, että sosiaaliturva korvaa kuluja, sitä vähemmän on intoa ryhtyä tuotevastuuta

²⁷ Komission tiedonanto "Kuluttajapolitiikan toimintasuunnitelma 1999-2002", (KOM(98) 696, 1.12.98, s. 4–5.)

²⁸ Näin on tapahtunut Ranskassa (jossa kansalliset viranomaiset ovat pitäneet HIV-viruksen saaneiden hemofilia-potilaiden vahingonkorvauksia kaikkien yhteisenä ongelmana, joka on ratkaistava korvausrahaston avulla) ja Espanjassa (rapsiöljytapauksessa Espanjan korkeimman oikeuden toinen jaosto tuomitsi 26.9.97 (katso *Actualidad Jurídica. Aranzadi* 313 de 16/10/97 ja *La Ley de* 05/11/97) valtion korvaamaan kaikkien myrkytyksestä kärsineiden vahingot, koska valtiolla on toissijainen vahingonkorvausvastuu. Tanskassa on *Øste Landsrets*in 14.2.85 tekemän päätöksen jälkeen (jonka *Højesterets domme* vahvisti 3.10.96 --tapaus N:o I 155/1995, I 156/1995, I 157/1995) perustettu lailla nro 40, joka on annettu 14.6.85, korvausrahasto Novo Nordisk A/Z:n myymästä verestä kärsimään joutuneiden korvauksia varten ja vapautettu valmistaja vastuusta, koska laiminlyöntiä ei ollut tapahtunut (direktiivin 85/374/ETY täytäntöönpanolakia ei voitu soveltaa tapaukseen).

koskeviin oikeudellisiin toimiin. Tässä suhteessa tuotevastuu on vahinkoa kärsineen hyväksi olevia muita mahdollisuuksia täydentävä väline²⁹.

5. Miten arvioitte kokemuksenne perusteella direktiiviin 85/374/ETY perustuvien vahinkoa kärsineen korvausmahdollisuuksien ja sosiaaliturvan suomien mahdollisuuksien suhdetta?

☞ Onko teillä tiedossa tapauksia, joissa sosiaaliturvajärjestelmät ovat ryhtyneet toimiin valmistajaa vastaan direktiivin 85/374/ETY vahinkoa kärsineelle antamien oikeuksien perusteella sen jälkeen, kun ne ovat maksaneet vahinkoa kärsineelle?

☞ Onko teillä tiedossa tapauksia, joissa direktiivin 85/374/ETY mukainen tuotevastuujärjestelmä on ollut riittämätön korvauksen antamisen kannalta ja sen vuoksi on ollut pakko turvautua koko yhteiskunnan yhteisvastuullisuuteen, jotta vahinkoa kärsineet ovat saaneet korvauksen?

2.3. Vaikutukset teollisuuteen ja vakuutusalaan

Tuotevastuun luonteesta johtuen (yksi turvallisuudeltaan puutteellinen tuote voi antaa aihetta useampiin vahingonkorvausvaatimuksiin tai ryhmäkanteisiin) direktiivin 85/374/ETY täytäntöönpano aiheuttaa suoria ja epäsuoria kuluja toimijoille. Näitä ovat tuotevastuuvakuutusmaksut, pääomareservit ja taloudelliset takuut mahdollisten korvaustapausten kattamista varten, sovintoratkaisun tai oikeudenpäättöksen perusteella maksetut vahingonkorvaukset korkoineen, oikeuden ja asiantuntijoiden palkkiot, riita-asian puolustukseen käytetty aika ja energia, syylliseksi tuomitun yhtiön tuotemerkin maineen kärsiminen tai osakkeiden arvon alentuminen jne. Näitä kuluja on kuitenkin melko vaikeata mitata tarkasti samoin kuin mitata niiden vaikutusta Euroopassa tuotteitaan valmistavien yritysten kilpailukykyyn, kaupalliseen ja rahoitukselliseen kapasiteettiin, innovaatio- ja tutkimustoimintaan, suunnittelu-, valmistus- ja pakkausmenetelmiin sekä työllistävyyteen³⁰. Komission mielestä on erittäin tärkeää selvittää, missä määrin direktiivin soveltaminen vaikuttaa teollisuuteen.

6. Onko teillä ollut turvallisuudeltaan puutteellisia tuotteita koskevia tapauksia, joissa direktiiviä on todella sovellettu ja miten se on vaikuttanut toimintoihinne?

☞ Oletteko tehneet tutkimuksia tai selvityksiä direktiivin mahdollisista vaikutuksista toimintoihinne?

Turvallisuudeltaan puutteellisista tuotteista aiheutuvien riskien kattamiseksi on käytössä yksittäisiä (tuotevastuuvakuutuspolitiikat) tai kollektiivisia mekanismeja (esimerkiksi Saksan lääketeollisuuden "Pharma Pool" tai Ruotsin lääketeollisuuden ja vakuuttajien "Läkemedelsförsäkringen") vahinkojen korvaamiseksi. Direktiivi antaa jäsenvaltioille

²⁹ Sellaisena sitä pitää Belgian lainsäädäntö vuodelta 1991 (14 artikla), jonka mukaan sosiaaliturvajärjestelmään kuuluvien on ensisijaisesti turvauduttava tästä järjestelmästä heille tuleviin oikeuksiin. Jos sosiaaliturvajärjestelmä ei kata kaikkia vahinkoja, vahinkoa kärsinyt hakee korvausta kärsimästään vahingosta valmistajalta tuotevastuun perusteella.

³⁰ Yhdysvaltojen oikeusreformia on perusteltu muun muassa nykyisen järjestelmän suurilla kustannuksilla (katso US Senate, *Report n° 105-32 of 19.6.97 on the Product Liability Reform Act of 1997, Bill S. 648, s. 3: "the US tort system is by far the world's most costly tort system...A study conducted by the insurance industry in 1989 –the Tillinghast study- estimated the current overall annual cost of the US tort system at a staggering \$ 117 billion".)*

mahdollisuuden säädellä, missä määrin teollisuuden on vakuutettava itseään näitä riskejä vastaan, vaikka direktiivin täytäntöönpanolle tietyissä jäsenvaltioissa onkin ominaista vaatimus rahoitustakuusta. Itävallassa valmistajan ja maahantuojan on katettava valmistamiensa tuotteiden aiheuttama vastuu joko ottamalla vakuutus tai millä tahansa muulla sopivalla tavalla³¹ (samaa vaatimusta suunnitellaan Espanjassa, mutta sitä ei ole vielä pantu täytäntöön³²).

Samoin on vaikea arvioida direktiivin vaikutusta vakuutusmarkkinoihin mitattuna "tuotevastuu - turvallisuudeltaan puutteelliset tuotteet" -takuusta katettujen valitusten määrällä, vakuutusmaksujen tasolla, korvauksina maksetulla rahamäärällä jne. Vakuutusalaa pyydetään antamaan tietoja direktiivin täytäntöönpanon vaikutuksista vakuutusmarkkinoilla.

7. Onko teillä tietoja, jos mahdollista lukuina ja kutakin vuotta kohti ilmaistuna, sellaisten vahinkoilmoitusten lukumäärästä, joita vakuutusala on käsitellyt turvallisuudeltaan puutteellisten tuotteiden aiheuttamien vahinkojen seurauksena vuodesta 1990 lähtien?

☞ Jos on, voidaanko tietää, liittyykö vakuutuksenantajan antama takuu suoraan direktiivin 85/374/ETY mukaiseen tuotevastuuseen?

☞ Voidaanko tietää, onko tämän tyyppisten takuiden määrä kasvanut vakuutusmarkkinoilla direktiivin soveltamisen jälkeen ja, jos on, mikä on ollut sen vaikutus kustannuksiin sekä vakuutusosalalla (maksettuina vahingonkorvauksina) että vakuutetuille (vakuutusmaksujen taso)?

☞ Miten ilmoitetut vahinkotapaukset jakautuivat virhetyypeittäin (suunnittelu-, valmistus tai/ja tiedotusvirhe) prosentteina ilmaistuna?

3. ONKO PERUSTELTUA TARKISTAA DIREKTIIVIÄ 85/374/ETY?

Vihreän kirjan tässä osassa komissio kehottaa kaikkia asianosaisia tahoja ottamaan perustellusti kantaa siihen, olisiko direktiiviä 85/374/ETY mahdollisesti muutettava. Tässä vaiheessa ei kuitenkaan vielä ryhdytä direktiivin lainsäädännölliseen tarkasteluun. Ensin komissio tekee saamiensa vastausten pohjalta direktiivin täytäntöönpanoa koskevan analyysin, minkä jälkeen se mahdollisesti ehdottaa asiaa koskevia toimenpiteitä. Ne esitellään direktiivistä annettavassa kertomuksessa, jonka arvioidaan ilmestyvän vuoden 2000 loppupuolella. Siten uudistusvaihtoehdot, joita tuonnempana esitellään, ovat ainoastaan suuntaa-antavia avoimelle ajatustenvaihdolle eivätkä ennakoivat komission tulevia aloitteita.

3.1 Tasapainon säilyttäminen

Viimeaikaiset keskustelut tuotevastuun laajentamisesta koskemaan maatalousalaa ovat osoittaneet, että valmistajan vastuuta käsittelevä politiikka herättää valmistajien ja kuluttajien

³¹ *Produkthaftungsgesetz*, § 16.

³² Lain 26/1984, annettu 19. heinäkuuta, (BOE nro 176, 24.7.84) 30 artikla, sellaisena kuin se on kirjoitettuna lain 22/1994, annettu 6. heinäkuuta, (BOE nro 161, 7.7.94) toisessa lopullisessa määräyksessä. Tämä säännös antaa hallitukselle valtuuden määrätä tuotevastuuvakuutusvelvollisuuden sekä perustaa takuurahasto henkilövahinkoja varten (kuolema, myrkytys, ruumiinvammat).

leireissä keskenään vastakkaisia reaktioita. Vahinkoa kärsinyt toivoo saavansa mahdollisimman laajan kuluttajansuojan mahdollisimman pienillä kustannuksilla. Valmistaja puolestaan vaatii erityisesti vastuulle enimmäismääriä ja vastuun mahdollisimman lyhyitä vanhentumisaikoja.

Asiassa ilmenevien etunäkökohtien yhteensovittaminen ei ole itsestään selvää. Joskus on niin, että eivät teollisuuden sen enempää kuin kuluttajienkaan edustajat kykene tyhjentävästi perustelemaan omia etujaan keskusteltavina olevissa asioissa (järjestelmän kustannukset ja niiden vaikutus tuotteiden hintoihin, oikeudellisten menettelyjen pituus, ennakoitavuuden puuttuminen, vaikutus innovointi- ja kehittämiskapasiteettiin, vaikutus yritysten ulkoiseen kilpailukykyyn, jne.)

Valmistajan vastuusta Yhdysvaltain senaatissa käytävä poliittinen keskustelu vahvistaa edellä esitetyn analyysin. Uudistuksen puolustajat ovat korostaneet, että, "nykyinen [US product liability] järjestelmä vaikuttaa haitallisesti valmistajiin, tuotteiden myyjiin, kuluttajiin ja yksittäisiin henkilöihin, jotka ovat kärsineet vahinkoa. Osavaltioiden tasolla tehtävät muutokset eivät voi täysin ratkaista ongelmia nykyisen tuotevastuujärjestelmän osalta (product liability system). Uudistusta liittovaltion tasolla tarvitaan nopeasti. Uudistuksen vastustajat puolestaan painottavat, että « ennen kuin tuotevastuulakiin (product liability law) tehdään dramaattisia muutoksia on oltava käytössä tietoja vähintään siitä, että nykyinen järjestelmä kaipaava uusimista ja siitä ettei se saavuta tavoitteitaan turvallisuudeltaan puutteellisten tuotteiden aiheuttamien vahinkojen korvaamisessa oikeudenmukaisesti ja asiallisesti tai siitä kyetäänkö turvallisuudeltaan puutteellisten tuotteiden markkinointia hillitsemään. Kun saatavilla on puolueetonta tietoa ilmenee, että järjestelmä toimii. Kaikkien muiden kuin asbestiin liittyvien tapausten määrä on vähenemässä, "punitive damages"-korvaukset ovat harvinaisempia ja korvauspäätökset ovat järkevässä suhteessa kärsittyihin vahinkoihin³³

Jos verrataan Euroopan unionin tilannetta Yhdysvalloissa käytävään keskusteluun, niin unionissa direktiivi 85/374/ETY tarjoaa eturistiriitoihin sovittavaa kompromissia. Ei pidä aliarvioida jäsenvaltioiden osoittamaa poliittista tahtoa saada aikaan tasapainoiseen vastuuseen perustuvat puitteet, joissa voidaan hallinnoida yritysten ja kuluttajien välisiä suhteita. Tämä poliittinen tahto on konkretisoitunut direktiivin säädösoasassa. Komissio pitääkin tärkeänä sovitteluuden säilyttämistä. Seuraavien periaatteiden ja niiden luoman tasapainon tulisi *a priori* ohjata kaikkia direktiivin muutoksiin tähtääviä aloitteita:

- Tuottajan siviilioikeudellinen vastuu on (1) **objektiivinen** (tuottamuksesta riippumattoman vastuu), (2) **suhteellinen** (tuottaja vapautuu vastuusta todistamalla tietyt tosiasiat ja ne voidaan tutkia uudelleen -vertaa esim. kehittämiskorvikset jäljempänä). Vastuu on (3) **ajallisesti rajoitettu** (tuottaja ei ole vastuussa rajoittamatonta aikaa, vaikka tämän periaatteen yksityiskohtaisia sääntöjä on aihetta tarkastella uudelleen erityisesti vastuuajan päättymisen osalta) ja (4) **vastuuta ei voida kumota** asianosaisten tahdosta.

Jäsenvaltioiden tuomioistuimet ovat osoittaneet antavansa suurta arvoa direktiivissä säädetylle tuottamuksesta riippumattoman vastuun periaatteelle, jopa ennen sen saattamista osaksi kansallista voimassaolevaa lainsäädäntöä. Vuonna 1989 Ruotsin korkein oikeus otti huomioon ruokamyrkytystä (salmonella) käsitelleessä asiassa tuottamuksesta riippumattoman vastuun periaatteen. Periaate hyväksyttiin ensimmäisen kerran ja ratkaisu vahvistettiin vuoden 1992 lailla. Vuonna 1989 *Halcion*-tapauksessa (Halcion on rauhoittava lääke, jonka menekki on ollut erittäin hyvä Yhdysvaltain markkinoilla aina siitä lähtien, kun sille myönnettiin lupa päästä markkinoille 1982) Alankomaiden korkein oikeus ennakoitiin direktiivin saattamista osaksi Alankomaiden lainsäädäntöä soveltamalla turvallisuudeltaan puutteellisen tuotteen määrätelmää kyseiseen lääkkeeseen³⁴

Ranskassa tämä juridinen lähestymistapa on ollut silmiinpistävin, koska kymmenen vuoden kuluessa direktiiviä ei ollut siirretty osaksi kansallista lainsäädäntöä. Ranskassa tilanteen erikoispiirteenä oli erittäin pitkälle työstetty oikeuskäytäntö piileviä virheitä koskevien takuiden osalta. Tämän

³³ US Senate, *Report n° 105-32*, p. 2, 44, 71, 75.

³⁴ HR 30.6.89, nr. 13 564, NJ 1990/652.

oikeuskäytännön myötä tuomarit asteittain siirtyivät kohti direktiivin ehtoja. Tällainen oikeuskäytäntö ei kuitenkaan vapauttanut Ranskaa sen velvollisuudesta siirtää direktiivi osaksi kansallista lainsäädäntöä. EY:n tuomioistuin antoi vuonna 1993 Ranskalle tuomion siitä, ettei direktiiviä oltu siirretty osaksi kansallista lainsäädäntöä annetussa määräajassa (30. heinäkuuta 1988). Koska siirtämistä ei ollut toteutettu eikä Ranska ollut pannut täytäntöön vuonna 1993 annettua tuomiota, komissio päätti maaliskuussa 1998 viedä asian uudemman kerran tuomioistuimeen. Komissio pyysi tuomioistuinta langettamaan Ranskalle 158 250 ecun suuruisen päiväsakon Rooman sopimuksen 171 artiklan nojalla. Komission päätöksen seurauksena Ranska säätöi 19. toukokuuta 1998 lain nro 98-389 täyttääkseen velvoitteensa. Tätä lakia voidaan soveltaa muun muassa maatalouden alkutuotteisiin ja ihmisruumiista saataviin tuotteisiin. Laki tuo uudistuksen Ranskan lainsäädäntöön, koska se säätää valmistajan vapauttamisesta vastuusta siinä tapauksessa, että on kyse kehittämisriskeistä ihmisruumiista saatavia tuotteita lukuun ottamatta. Samalla joillekin tahoille direktiivin siirtäminen osaksi kansallista lainsäädäntöä olisi merkinnyt askelta taaksepäin, koska siihen sisältyy vapauttaminen vastuusta kehittämisriskien ollessa kyseessä. Kysymys vastuusta vapauttamisesta kehittämisriskien ollessa kyseessä on ollut keskustelunaiheena Ranskassa, ja se selittää osaltaan minkä takia direktiivin siirtäminen osaksi kansallista lainsäädäntöä on vienyt niin pitkään.

Loppujen lopuksi tuomioistuin (Cour de Cassation) antoi muutamaa kuukautta ennen kuin säädettiin direktiivin osaksi kansallista lainsäädäntöä siirtävä laki, hiljaisen hyväksymisensä direktiiville hyväksymällä direktiivissä annetun turvallisuudeltaan puutteellisen tuotteen määritelmän (tuomioistuin piti laboratoriota vastuullisena tapauksessa, jossa lääkkeen sulamattomasta aineesta valmistettu ulkokuori aiheutti vahingon ja se arvioi, että valmistaja voidaan vaatia toimittamaan tuotteita, jotka tarjoavat sellaisen turvallisuuden, jota kansalaiset voivat kohtuudella tuotteelta odottaa³⁵). 28. huhtikuuta 1998 tuomioistuin kiistattomasti tulkitsi siviilioikeutta (1147 ja 1384 artiklat) direktiivin valossa katsoessaan, että jokainen valmistaja on vastuussa valmistamansa tuotteen aiheuttamista vahingoista sekä suoranaisesti vahingosta kärsineitä kuin epäsuorasti kärsineitä kohtaan ilman, että tehdään eroa siinä ovatko nämä sopimuspuolia vai kolmansia osapuolia. Siten saastunutta veriä veriplasmaa toimittanutta verensiirtokeskusta pidettiin vastuullisena vahingosta suoranaisesti kärsineisiin nähden mutta myös heidän perheisiinsä nähden aiheuttamiensa henkisten vahinkojen osalta³⁶.

- (5) **Vahinkoa kärsineen velvollisuutena on näyttää toteen**, että vahinko on tapahtunut, että tuotteen turvallisuus oli puutteellinen ja että puutteellisen turvallisuuden ja kärsityn vahingon välillä oli syy-yhteys. Tämä periaate on saavutettu, vaikka toteennäyttämisen yksityiskohtaisia sääntöjä tarkastellaan uudelleen (katso *Todistustaakka* jäljempänä). Tuotteen turvallisuuden puutteellinen luonne määritellään sellaisen turvallisuuden puuttumiseksi, jota kansalaiset voi kohtuudella tuotteelta odottaa ottaen huomioon olosuhteet ja ajankohdan³⁷. Siinä tapauksessa, että vastuussa on useampia valmistajia näiden vastuu on (6) **yhteisvastuullinen** (vahinkoa kärsinyt voi kääntyä kenen tahansa samasta vahingosta vastuussa olevan tahon puoleen rajoittamatta näiden valitusoikeutta). Vahinkoa kärsineen ei siis tarvitse kääntyä kunkin vastuussa olevan tahon puoleen erikseen, vaan hän voi vaatia täyttä korvausta keneltä tahansa heistä.

8. Oletteko sitä mieltä, että nämä edellä esitetyt kuusi periaatetta muodostavat säännösten, joka on säilytettävä, jotta direktiivin 85/374/ETY sisäistä tasapainoa ei horjuteta?

3.2 Mahdollisia tulevaisuuden uudistussuuntia

³⁵ Cass. 1ere civ., 3.03.1998, *SA Les laboratoires Léo c. Sovazzo et a.* [arrêt n° 432 P]. Julkisasiamies Sargos oli vaatinut jaosto direktiivin 6 artiklan.

³⁶ Cass. 1ere civ., *Cts. C. c/ Centre régional de transfusion sanguine de Bordeaux* [arrêt n° 736 P+B+R].

³⁷ Direktiivissä ei olla samaa mieltä siitä, että "*reasonable alternative design (RAD)*" vaatimusta käytetään määritettäessä suunnitteluvirhettä. Tämä perustelu on sisällytetty viimeisimpään amerikkalaiseen "Restatement" versioon. Ajatuksena on se, että tuote on turvallisuudeltaan puutteellinen, jos riskit olisi voitu välttää sillä, että valmistaja olisi suunnitellut tuotteen toisin. Vahinkoa kärsineen velvollisuutena on todistaa se, että oli olemassa vaihtoehtoinen suunnitelma.

Kuluttajien luottamus on elintärkeää yritysten menestymiselle ja sen myötä sisämarkkinoiden moitteettomalle toiminnalle. Luottamuksen kasvattamiseen tähtäävät toimenpiteet ovat välttämättömiä tuottajien menestykselle toiminnalle. Näistä tuottajien toimenpiteistä maksettavaksi tulevat lisäkustannukset katetaan yleensä kokonaishyödyllä, jota tuottajat saavat markkinoilta, kun kuluttajien luottamus kasvaa. Komissio on kuluttajapolitiikan toimintasuunnitelman³⁸ täytäntöönpanossa toiminut luottamuksen lisäämiseksi. Se haluaa varmistua siitä, että direktiivi 85/374/ETY on riittävän tehokas vahvistamaan kuluttajien luottamusta. Jos direktiivin soveltamista koskeva analyysi osoittaa, ettei asia ole näin, komissio ehdottaa tarpeellisia parannuksia.

Jo nyt poliittiset päättäjät ja muuta alalla toimivat tahot ovat tuoneet esiin useita näkökohtia, jotka ansaitsevat tulla analysoituiksi perusteellisemmin direktiivin mahdollista muuttamista silmälläpitäen.

Todistustaakka

Rajoittamatta periaatetta, jonka mukaan todistustaakka kuuluu vahinkoa kärsineelle, on syytä tutkia todistustaakan käytännön menettelyjä. Se, että henkilö on kärsinyt vahingon, ei riitä syyksi valmistajan vaatimiseksi direktiivin tarkoittamaan siviilioikeudelliseen vastuuseen. Vahinkoa kärsineen on todistettava, että vahinko johtuu tuotteen puutteellisesta turvallisuudesta. Todistustaakka voi osoittautua raskaaksi, jos on kyse teknisesti hyvin monimutkaisesta tapauksesta ja/tai jos asian tutkimiseen tarvittavat asiantuntijakustannukset nousevat korkeiksi. Direktiivissä ei määritellä sellaista vaadittavaa toteennäytön normia, jolla valitus menee läpi. Vahinkoa kärsineen kaikkein hankalin tehtävä on saada valmistaja (tai tuomari siinä tapauksessa, että asia on kiistanalainen) vakuuttuneeksi siitä, että tuotteen turvallisuus on puutteellinen ja että puutteellisen turvallisuuden ja kärsityn vahingon välillä on syy-yhteys. On myös otettava huomioon, että vahinkoa kärsinyt ja valmistaja ovat eriarvoisia tiedonsaannin suhteen (valmistaja on paremmassa asemassa kuin vahinkoa kärsinyt saadaakseen selville kuinka ongelma on ilmennyt, koska valmistaja tuntee koko tuotantoprosessin). Tässä yhteydessä voidaan parantaa vahinkoa kärsineen tilannetta helpottamalla toteen näyttämistä erityisesti sellaisissa tapauksissa, joissa vahingon alkuperän jäljittäminen osoittautuu vaikeaksi. Toteen näyttämiseen liittyvät vaikeudet (tuotteen alkuperä, tuotteen puutteellinen turvallisuus, syy-yhteys) ovat erittäin suuria silloin, kun kyseessä ovat ravinnoksi nautitut tai tuhoutuneet tuotteet (esim. elintarvikkeet, lääkkeet).

On olemassa useita eri vaihtoehtoja :

- 1) Voidaan säätää siitä, että syy-yhteys on otaksuttavissa silloin, kun vahinkoa kärsinyt näyttää toteen vahingon ja turvallisuuden puutteellisuuden sekä siitä, että tuotteen puutteellinen turvallisuus on otaksuttavissa silloin, kun vahinkoa kärsinyt näyttää toteen tuotteen aiheuttaman vahingon.

Ensimmäisessä Belgiassa tehdyssä tähän direktiiviin perustuvassa päätöksessä tuomari katsoi, että hiilihappopitoisen virvoitusjuomapullon räjähtämistä voidaan pitää merkinä tuotteen epänormaaliudesta ja, että se on ristiriidassa sen turvallisuuden kanssa, mitä kuluttaja voi kohtuudella tuotteelta odottaa. Tuomarin mukaan tuotteen turvallisuuden puutteellisuus voidaan johtaa tuotteen epänormaalia käyttäytymisestä, kun määritellään vahinkoa kärsineen toteennäyttövelvollisuutta. Valmistajan on otettava huomioon tuotteen käytön kaikki mahdolliset olosuhteet. Siten, kun tuote on tarkoitettu nautittavaksi viileänä kaikkina vuodenaikoina, valmistajan on otettava huomioon miten lämpötilanvaihtelu vaikuttaa lasin rakenteeseen.³⁹

³⁸ Komission tiedonanto "Kuluttajapolitiikan toimintasuunnitelma 1999-2001", (KOM/98/696 lopullinen, 1.12.98.).

³⁹ Aff. *Riboux c. S.A. Schweppes Belgium*, 21.11.96, Civ. Namur, 5e. ch.

Euroopan parlamentti päätti direktiivin 85/374/ETY laajentamisesta maatalouden alkutuotteisiin käydyssä keskustelussa, ettei se tue toimivaltaisen komission kantaa säätää otaksumasta vahingon ilmaantuessa, kun on kyse tyyppilliseen jatkuvaan kehittämisprosessiin kuuluvista tapauksista⁴⁰.

2) Voidaan laatia direktiivin vähimmäisnormi tai -aste 85/374/ETY 4 artiklan mukaisille toteennäyttöön vaaditulle kolmelle tekijälle (vahinko, tuotteen puutteellinen turvallisuus, syy-yhteys). Kyse ei kuitenkaan ole siitä, että direktiiviin sisällytettäisiin toteennäytön otaksuma, mutta edellytetään, että vahinkoa kärsineen tulisi näyttää toteen kolme tosiseikkaa suurella todennäköisyydellä ilman, että vaatimukset olisivat liian korkeita (olisi esim. riittävää, jos todennäköisyys olisi yli 60 prosenttia). Tämä vaihtoehto näyttää kuitenkin käytännössä monimutkaiselta.

Laajentamisesta käydyssä keskustelussa Euroopan parlamentti tarkasteli toimivaltaisen komission ehdotuksen pohjalta mahdollisuutta säätää, että syy-yhteyden olisi oltava vain "riittävän mahdollinen". Parlamentti kuitenkin hylkäsi tämän ajatuksen.⁴¹

3) Valmistaja voidaan velvoittaa toimittamaan kaikki tarvittavat asiakirjat ja tiedot, jotta vahinkoa kärsinyt voisi käyttää hyväkseen konkreettisia seikkoja tapauksensa toteen näyttämiseksi.

4) Valmistaja voidaan velvoittaa vahinkoa kärsineen todistustaakan keventämiseksi vastaamaan asiantuntijakustannuksista tietyin edellytyksin: vahinkoa kärsinyt voisi esim. pyytää tuomarilta, että valmistaja maksaa etukäteen tarvittavat kustannukset toteennäyttämiseksi, sillä ehdolla, että vahinkoa kärsinyt korvaa kustannukset (ja mahdollisesti kertyneet korot) hävitessään jutun.

Italiassa on käytössä tämän tapainen käytäntö. Vuonna 1988 annetun lain, jolla direktiivi 85/374/ETY on saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä, 8 artiklan 3 kohdassa annetaan tuomarille valtuudet velvoittaa valmistaja maksamaan asiantuntijakustannukset, jos on oletettavaa, että vahingon on aiheuttanut tuotteen puutteellinen turvallisuus.

9. Osoittaako mielestänne direktiivin täytäntöönpanosta saatu kokemus, että on perusteltua muuttaa direktiiviä todistustaakan keventämiseksi? Millä tavalla?

Todistustaakan erityinen ongelma liittyy valmistajan tunnistamiseen sellaisessa tapauksessa, jossa useat valmistajat valmistavat samaa tuotetta (esim. lääke, jota useat lääketehaat valmistavat lisenssillä). Tietyissä tapauksissa vahinkoa kärsinyt voi todellakin näyttää toteen vahingon, tuotteen puutteellisen turvallisuuden ja näiden välisen syy-yhteyden, mutta hän ei kuitenkaan pysty tunnistamaan vahingon aiheuttaneen tuotteen valmistajaa. Direktiivin mukaan tällaisessa tapauksessa ostajalla ei ole mitään valitusmahdollisuutta.

Eräs ratkaisu tämän ongelman ratkaisemiseksi, josta ei direktiivissä ole säädetty, olisi Yhdysvaltain lainsäädännössä käytössä olevan "Market share liability" -periaatteen kaltainen menettely (katso DES-tapaus Alankomaissa)⁴². Amerikkalaista periaatetta, jossa vastuu on

⁴⁰ *Ympäristö-, terveys- ja kuluttajansuojavaliokunnan mietintö* (mietinnön esittelijä Roth-Behrendt, asiakirja. A4-0326/98, saatavilla <http://www.europarl.eu.int/plenary/fr/default.htm>), tarkistus nro^o 3.

⁴¹ Euroopan parlamentti, *mietintö Roth-Behrendt*, tarkistus nro 12.

⁴² HR, 9.10.92, nr. 14 667, NJ 1994/535. Tämä tapaus on seurausta Yhdysvalloissa käydyistä oikeustaistelusta, jota käytiin varsinkin Kaliforniassa (*Sindell v. Abott Laboratories*, 607 P. 2d 924 (Cal.), *cert. denied*, 449 US. 912 (1980)). Asia koski Diethylstilbestrol-nimistä lääkettä (naishormoni, jota käytettiin keskenmenojen ehkäisyyn, ja jonka todettiin aiheuttavan syöpää sellaisten äitien lapsilla, jotka olivat kyseistä lääkettä käyttäneet). Kalifornian korkein oikeus

sidottu markkinaosuuteen eli "Market Share Liability", käytetään erityisesti lääkkeisiin liittyvässä tuotevastuussa. Siinä vaaditaan kantajaa toimittamaan todisteet ainoastaan siitä, että vahingon ja syynälaisen tuotteen välillä on syy-yhteys ilman, että vaaditaan valmistajan nimeä. Jo se, että yritys saa voittoa tuotteen myynnistä riittää siihen, että se voidaan panna vastuuseen. Kantajalla on siis mahdollisuus vetää mukaan useita valmistajia, koska näillä on yhteys syynälaiseen tuotteeseen. Vahinkoa kärsinyt voi vaatia vahingonkorvausta kaikkein maksukykyisimmältä riippumatta tämän vastuun asteesta. Tämä voi puolestaan kääntyä kilpailijoidensa puoleen. Vahingon korvaaminen jaetaan silloin kaikkien valmistajien kesken suhteutettuna näiden markkinaosuuteen.

10. Voitaisiko mielestänne Euroopassa käyttää "Market share liability" -periaatetta samantyyppisissä tapauksissa?

Kehittämiskeskitt

Teknologiset innovaatiot luovat yhä monimutkaisempia tuotesuunnittelu- ja valmistusmenetelmiä, joiden pitkän ajan vaikutuksia ei voida varmuudella ennustaa. Teknisiä ominaisuuksia koskeva epävarmuus tuo kehittämiskeskitt. Tämä on eräs kaikkein kiistellyimmistä aiheista valmistajan vastuuta koskevassa keskustelussa.

On suotavaa rajata kehittämiskeskitt.ä koskeva ongelma: direktiivin 85/374/ETY 7 artiklan e) kohdan mukaisesti turvallisuudeltaan puutteellisen tuotteen valmistaja vapautuu vastuusta, jos hän näyttää, että laskettaessa tuote liikkeelle teknisen ja tieteellisen tiedon kaikkein edistynein objektiivinen taso ei ollut sellainen, että kyseisen tuotteen puutteellinen turvallisuus olisi voitu havaita. Jotta vastuu voitaisiin saada koskemaan valmistajaa on todistettava, että oleelliset tiedot olivat saatavilla, silloin kun kyseinen tuote on laskettu liikkeelle⁴³. Tämän vastuuvapauden käyttämisestä tehty ensimmäinen arvio osoittaa, ettei ole mitenkään itsestään selvää todistaa, ettei puutteellisuutta tuotteen turvallisuudessa voitu havaita tuotteen liikkeellelaskuhetkellä tiedossa olleiden seikkojen perusteella.

Saksan Bundesgerichtshof antoi ensimmäisen direktiiviin perustuvan tuomionsa vuonna 1995, ja katsoi siinä, että 7 artiklan e) kohdan vapautusta ei voida soveltaa rakennevikoihin (vaan ainoastaan suunnitteluvirheisiin)⁴⁴. Asia koski kierrätetyn kivennäisvesipullon räjähdystä. Tiedossa oli, että tässä pullotyypissä oli mikroskooppisia säröjä, jotka aiheuttivat räjähdyksiä. Tuomioistuim katsoi, että valmistajaa voitiin pitää vastuullisena tällaisista säröistä, jotka johtuivat rakennevirheestä. Myös Itävallan Oberste Gerichtshof on antanut tuomion kehittämiskeskitt.ä koskevissa asioissa⁴⁵.

Aikaisemmin mainitussa belgialaisessa oikeustapauksessa valmistaja ei toimittanut todistusta epänormaalista käytöstä eikä mitään muutakaan direktiivin 7 artiklassa säädettyä todistusta. Tuomari katsoi

päätti, että kaikki vastuunalaista tuotetta markkinoille laskeneet valmistajat olivat vastuussa markkinaosuutensa mukaisesti, millä vältettiin tuotteen alkuperän jäljittäminen.

⁴³ *Commission c. Royaume-Uni*, C-300/95, tuomio 30.5.97, Kok. 1997, s. I-2649, kohta 29.

⁴⁴ BGH, 9.5.95, VI ZR 158/94, NJW 1995, 2162.

⁴⁵ OGH, 20.6.91, 6 Ob 568/91 (toimivaltainen tuomioistuim); OGH, 30.6.92, 7 Ob 581/92, ecolex 1992, 842 (räjähtänyt Coca-Cola-pullo) ; OGH, ecolex 1992, 842 (jakelijan vastuu) ; OGH, 11.11.92, 1 Ob 644/92 (ammutettu kalkki) ; OGH, ecolex 1994, 384 (komponentin lopulliselle tuotteelle aiheuttamat vahingot) ; OGH, JBl 1995, 592 (maahantuojan vastuu) ; OGH, JBl 1996, 188 (kehittämiskeskitt.)

erityisesti, että olivatpa vastaajan ilmoittamat laaduntarkkailun keinot sitten olleet millaiset tahansa, se ei todista "absoluuttista mahdottomuutta" havaita vahingon aiheuttaneen virheen olemassaoloa.

Vastuusta vapauttaminen kehittämisriskien ollessa kyseessä on ollut parlamentaarisen keskustelun kohteena vuodesta 1990 lähtien kun on keskusteltu direktiivin siirtämisestä osaksi kansallista lainsäädäntöä. 9. heinäkuuta 1996 viruksen saastuttamaa verta käsitelleessä tapauksessa ⁴⁶, tuomioistuim (Cour de Cassation) päätti tästä vapautuksesta ennen direktiivin siirtämisestä osaksi kansallista lainsäädäntöä. Tuomioistuim ratkaisi, että verensiirtokeskus on velvollinen toimittamaan virheettömiä tuotteita, eikä sillä ole mahdollisuutta saada vastuusta vapautusta muun kuin ulkopuolisen syyn perusteella ja että tuotteen sisäinen virhe, vaikka se ei olisi havaittavissa, ei muodosta tuotteen liikkeelle laskeneelle ulkopuolista syytä. Tuotteen liikkeelle laskija yritti vedota 7 artiklan e) alakohdassa säädettyyn vapautuksen syyhyn, estääkseen tämän periaatteen soveltamisen, koska direktiiviä ei ollut siirretty osaksi Ranskan kansallista lainsäädäntöä. Tuomioistuim vastasi, että vaikka tuomarin velvollisuutena on tulkita kansallista lainsäädäntöä direktiivin tekstin ja tavoitteiden mukaisesti, niin se tehdään sillä ehdolla, että se on jäsenvaltiota sitova eikä anna sille vaihtoehtoa soveltaa kansallista lainsäädäntöä yhteisön lainsäädäntöön. Tuomioistuim katsoi, että direktiivi ei tarkalleen vaadi mitään asian suhteen koska 15 artiklan 1 kohdan b alakohta antaa jäsenvaltioille mahdollisuuden joko antaa tai olla antamatta vastuuvapaus kehittämisriskien ollessa kyseessä. Lain nro 98-389 säätäminen seurauksena Ranskan siviilioikeuden uusi 1386-12 artikla vahvistaa tämän oikeuskäytännön, koska se ei antanut ihmisruumiista saatavien tuotteiden valmistajille vapautusta kehittämisriskeihin liittyvästä vastuusta ⁴⁷.

Vuonna 1985 annettu direktiivi tarjoaa ongelmaan väliaikaisen ratkaisun. Vastuuvapaus on mahdollinen kymmenen vuoden aikana ja jäsenvaltioille annetaan mahdollisuus kumota vapaus yksipuolisesti. Direktiivin 15 artiklan 3 kohdan mukaisesti on sovittu, että komissio arvioi, voidaanko valmistajaa pitää vastuullisena kehittämisriskeistä siirtymäkauden jälkeen.

Parlamentissa käydyissä keskusteluissa kaikkein arimmaksi aiheeksi on osoittautunut direktiivin laajentaminen koskemaan maatalouden alkutuotteita. Valtaosa parlamentaarikoista ei puoltanut vastuuvapauden kumoamista, koska sen vaikutuksesta ei ole tehty arviointia. Kaksi kehittämisriskiä koskevaan järjestelmään esitettyä tarkistusta eivät saaneet parlamentin enemmistöä puolelleen⁴⁸. Ei edes vuonna 1979 komission alkuperäisen ehdotuksen (joka ei sisältänyt tällaista vastuuvapautta) käsittelyssä Euroopan parlamentti ollut asian suhteen yksimielinen. Vaikka parlamentti silloin esitti näiden riskien poissulkemista, se kuitenkin suositteli, että tutkitaan siirtymäkauden päätyttyä mahdollisuutta siirtää kaikki tai osa valmistajan vastuusta joko kokonaisuudessaan tai tiettyjen riskien osalta takuurahaston kannettavaksi. Päämääränä olisi samalla kertaa turvata sekä kuluttajien että valmistajien asema tällaisten riskien varalta⁴⁹.

Nyt yritetään saada selville, olisiko direktiivin 85/374/ETY 7 artiklan e) kohdassa esitetyn vastuusta vapautumisen syyn kumoamisella haitallisia vaikutuksia teollisuudelle ja/tai vakuutuslalle. Kun arvioidaan sitä, jos ja millaisia ylitsepääsemättömiä seurauksia kehittämisriskiä koskeva vastuu voi aiheuttaa Euroopassa toimiville valmistajille, voitaisiin käyttää apuna niiden maiden kokemuksia, joissa vastuuvapautta ei ole (näin on Luxemburgissa, Suomessa, Espanjassa elintarvikkeiden ja lääkkeiden osalta, Saksassa lääketeollisuudessa ja Ranskassa ihmisruumiista saatujen tuotteiden osalta ja ennen vuoden 1998 toukokuuta liikkeelle laskettujen tuotteiden osalta). Vastuusta vapautumisen syyn poistaminen voisi aiheuttaa ongelmia näiden riskien vakuuttamisen kannalta. Vakuuttaminen on vaikeaa, koska ei ole perusteita olettaa sellaisen riskin todennäköisyyttä, jonka

⁴⁶ Cass. 1ere civ., *Cts X... c. GAN Incendie accidents et autres*, [arrêt n° 1395 P].

⁴⁷ Article 13, loi n° 98-389 du 19 mai.

⁴⁸ Lausunto annettu 5.11.98 (EYVL C 359, 23.11.98).

⁴⁹ Lausunto annettu 26.4.79 (EYVL C 127, 21.5.79).

olemassaoloa ei voi todentaa laskettaessa tuotetta liikkeelle.⁵⁰ Jos riski joka tapauksessa on liian suuri vakuuttajan kannettavaksi eikä tilanne ole yhtä ylitsepääsemätön yksittäisen kuluttajan kanalta?

Koska komissiolla ei ole hallussaan riittävästi tietoa sen toteamiseksi, että kehittämisriskejä koskeva vastuu olisi valmistajille ylitsepääsemätön, se kehottaa alan toimijoita toimittamaan täsmällistä tietoa vastuuvapauden käytännön toiminnasta. Näiden tietojen perusteella komissio pyrkii arvioimaan objektiivisesti (1) lamaannuttaisiko vastuuvapauden kumoaminen valmistajien ja erityisesti kaikkein herkimpien alojen (kuten lääketeollisuus) innovointihalukkuutta ja (2) pitäisivätkö vakuutusmarkkinat edelleen mahdollisena myöntää vakuutuksia tämän tyyppisten riskien varalta.

11. Onko teillä tietoja vastuusta vapautumiseen oikeuttavansyyn tosiasiallisesta soveltamisesta kehittämisriskitapauksissa (direktiivin 7 artiklan e) kohta) ?
- ☞ Onko teillä tietoja niiden maiden teollisuudelle koituneista erityisistä lisäkustannuksista, joissa valmistaja on vastuussa kehittämisriskeistä?
 - ☞ Onko valmistaja teidän mielestänne vastuussa kehittämisriskeistä ?
 - ☞ Pitäisikö yhteiskunnan vastata kokonaisuudessaan kehittämisriskien aiheuttamista vahingoista (julkisin varoin ylläpidetystä korvausrahastosta) ja/tai olisiko vastuussa asianosainen tuotantosektori (perustamalla rahaston, johon alan jäsenet ovat kutsutut osallistumaan)?

Taloudellisen vastuu rajat

Voimassa olevan direktiivin mukaan valmistajan rahamääräinen vastuu on rajallinen. 9 artiklassa säädetty omavastuuosuus antaa valmistajalle mahdollisuuden jättää korvaamatta vahinkoa kärsineelle esineen vahingoittumisen, joka on vähäisempi kuin 500 ecua⁵¹. Direktiivissä 85/374/ETY viitataan nimenomaisesti ecuun ja sen ns. historialliseen arvoon. Nykyisen direktiivin puitteissa ja tiettyjen jäsenvaltioiden lausunnon vastaisesti⁵², komission kanta on se, että omavastuu ei ole valinnainen. 16 artiklassa sen sijaan säädetään mahdollisuudesta (ei velvollisuudesta) valmistajan taloudellisen vastuun enimmäismäärästä henkilövahingoissa, joita aiheutuu samanlaisten tuotteiden aiheuttamista samanlaisista vahingoista. Enimmäismäärä on vahvistettu 70 miljoonaan ecuun (käytännössä tätä summaa on erittäin vaikea saavuttaa), mutta se voi olla myös korkeampi. Ainoastaan Saksa, Espanja ja Portugali ovat säätäneet tällaisesta rajoituksesta.

⁵⁰ Euroopan vakuutuslautakunnan pääsihteeri totesi tämän asian yhteydessä vuonna 1996 : "Voidaan päätellä, että kehittämisriskien vakuuttaminen aiheuttaa vakavia ongelmia ja, jos Euroopan tasolla lakiasäättävät elimet, jotka kantavat huolta tuotevastuun yhdenmukaistamisesta, poistasivat tuotevastuusta vapautumiseen oikeuttavan syyn, on varmaa että hetkessä tuotteiden valmistajien suhteet vakuuttajiin joutuisivat sekasortoon" (LEGRAND, B : «L’impact de la directive sur l’industrie des assurances », *La directive 85/374/ETY relative à la responsabilité du fait des produits : dix ans après*, Louvain-la neuve, 1996.).

⁵¹ Tässä ei viitata euroon vaan ecuun, koska on kyseessä ns.historiallinen arvo ennen vuotta 1999 : ecun vasta-arvo kansallisina valuuttoina on vahvistettu 25.7.85 (ks. direktiivin 85/374/ETY 18 artikla.

⁵² Ranskan ja Kreikan lainsäädännöissä ei ole lainkaan omavastuuta.

Vuoden 1985 lakia säädettäessä omavastuuosuutta perusteltiin halulla välttää sitä, että direktiivin nojalla nostettaisiin valmistajia vastaan ylimitoitettuja kanteita, ja sen vuoksi sen soveltamisala rajattiin tietyn rahamäärän ylittäviin materiaalsiin vahinkoihin. Tätä perustelua pitää tarkastella uudestaan, jos kokemus ei anna aiheutta olettaa, että sen poistaminen kasvattaisi valmistajien vastaisten oikeustoimien määrää räjähdysmäisesti. Tässä yhteydessä on pidettävä mielessä myös pk-yritysten edut. Sen sijaan 16 artiklassa säädetty enimmäismäärä on väliaikainen ja poikkeuksellinen ratkaisu, sillä rajoittamatonta vastuuta on tarkasteltava uudestaan kymmenen vuoden siirtymäkauden jälkeen (ks. direktiivin 16 artiklan 2 kohta). Tämä selittää, miksi enimmäismäärää ei ole otettu käyttöön suurimmassa osassa jäsenvaltioita.

Aluksi parlamentti kannatti ajatusta 500 euron omavastuun poistamisesta ja mahdollisuudesta nostaa enimmäismäärä 140 miljoonaan euroon. Tämä käy ilmi sen lausunnosta, joka koski direktiivin 85/374/ETY laajentamista maatalouden alkutuotteisiin. Onkin mietittävä, ovatko taloudellisen vastuun enimmäismäärät ehdottoman pitävästi perusteltuja erityisesti 16 artiklan enimmäismäärän osalta (ainoastaan kolme jäsenvaltiota on sen hyväksynyt).

12. Onko teillä tietoja miten suuri prosenttimäärä tapauksista koskee alle 500 euron suuruisia materiaalisia vahinkoja?
- ☞ Poistaisitteko 500 euron omavastuun ja/tai 70 miljoonan euron valinnaisen enimmäismäärän?
- ☞ Jos olette puoltanut valmistajan vastuuta kehittämisriskien osalta (kysymys 11), onko mielestänne perusteltua säilyttää valinnainen enimmäismäärä tämän tyyppisille riskeille?

Vanhentumisaika ja vastuu

Tuottajan vastuuta ei ole ajallisesti rajoitettu. Direktiivin 10 ja 11 artiklan mukaisesti valmistaja ei ole enää kymmenen vuoden kuluttua tuotteen liikkeelle laskemisesta vastuussa tuotteesta (vastuun vanhentumisaika) sanotun kuitenkaan rajoittamatta vireillä olevaa valitusta tai oikeuskäsittelyä. Jos henkilö kärsii turvallisuudeltaan puutteellisen tuotteen aiheuttamasta vahingosta, hänen on tämän kymmenen vuoden kuluessa vaadittava korvausta ja se on tehtävä viimeistään kolmannen vuoden kuluttua siitä hetkestä, jolloin hän sai tiedon tai hänen olisi pitänyt saada tieto vahingosta, tuotteen puutteellisesta turvallisuudesta ja valmistajasta (vanhentumisaika). Ajallista vastuuta on perusteltu pääasiassa kohtuullisuussyillä: Tuottamuksesta riippumaton vastuu säilyttää valmistajalle taakan, joka on raskaampi kuin se vastuu, jota perinteiset sopimussuhteeseen perustuva ja sopimussuhteen ulkopuolinen vastuu vaativat. Tätä on tasapainotettava vastuun ajallisella rajoittamisella, jotta teknologinen innovaatio ei lamaantuisi ja jotta olisi mahdollisuus saada vakuutuslaitokset kattamaan riskit.

Vanhentumisajan täytäntöön panossa ei aina ymmärretä toimia oikein. 21. kesäkuuta 1996 Espanjan korkeimman oikeuden siviilioikeus (la chambre civile de la cour suprême espagnole) antoi tuomion asiassa, jossa käsiteltiin korvauksia automekaanikon sormen amputoitumisesta, kun hän oli käyttänyt turvallisuudeltaan puutteellista jokoavainta. Tuomion mukaan direktiivillä ei ollut horisontaalista vaikutusta yksityisten osapuolten välillä yhteisön tuomioistuimen oikeuskäytännön "*Faccini Dori*" mukaisesti ja direktiiviä ei voida soveltaa tuotteeseen, joka on laskettu liikkeelle ennen täytäntöönpanevan lain tulemistä voimaan. Tässä tapauksessa tuomari lisäsi, että vaikka vuoden 1994 laki olisi sovellettavissa *ratione temporis*, asia oli vanhentunut, koska onnettomuus tapahtui kolme vuotta kyseisen jokoavaimen hankkimisen jälkeen. Mutta direktiivin mukaisesti vanhentumisaika alkaa siitä hetkestä, jolloin hän sai tiedon vahingosta, tuotteen puutteellisesta turvallisuudesta ja valmistajasta, eikä siitä hetkestä, jolloin kyseinen tuote on ostettu⁵³.

⁵³ TS Sala Civil, 21.6.96 (RJ 1996/6712). Direktiivi mainitaan myös 21.1.90 annetussa tuomiossa (RJ 1990-69), joka annettiin jakelijan vastuusta viallista kylpyhuoneen kaappia käsitelleessä tapauksessa (art. 3.3) ja tuomiossa 23.5.91 (RJ 1991-3784) autovalmistajan vastuusta. Korkein

Mitä tulee siihen määräaikaan, jonka kuluessa asia on vietävä oikeuteen (kolme vuotta), ei ole olemassa *a priori* yhtään syytä otaksua, että tätä määräaikaa olisi tarkistettava. Sen sijaan näyttää siltä, että kymmenen vuoden vastuu aika voisi olla riittämätön kattamaan sellaisia tapauksia, joissa vahinko tapahtuu vasta kymmenen vuoden määräajan päättymisen jälkeen. (parlamentti kannatti tätä ja ehdotti määräajan pidentämistä aina 20:een vuoteen piilevien virheiden osalta)⁵⁴. On kuitenkin aihetta vielä tutkia, onko asia näin. Toisaalta pidempi vastuu aika tuo suuremman taloudellisen riskin yrityksille ja vakuutuslaitoksille. Joka tapauksessa on hyödyllistä pitää mielessä, että tässä kohdassa on eroavuuksia direktiivin 85/374/ETY ja 19 päivänä kesäkuuta 1992 yleisestä tuoteturvallisuudesta annetun neuvoston direktiivin 92/59/EY välillä⁵⁵. Ensin mainitun direktiivin mukaisesti valmistajan siviilioikeudellinen vastuu turvallisuudeltaan puutteellisen tuotteen aiheuttamista vahingoista päättyy kymmenen vuoden kuluttua tuotteen liikkeelle laskemisajankohdasta. Mutta direktiivissä 92/59/EY vaaditaan, että valmistaja tuo markkinoille ainoastaan turvallisia tuotteita. Direktiivissä 92/59/EY turvallisen tuotteen määrittely sisältää viittauksen tuotteen ennakoitavissa olevaan käyttöikään, joka voi luonnollisesti olla yli kymmenen vuotta.

13. Olisiko kymmenen vuoden vastuu aikaa muutettava? Pitäisikö muutoksen olla yleinen vai ainoastaan tiettyjä tuotteita tai sektoreita koskeva?

☞ Kykenevätkö teollisuusyritykset ja erityisesti pk-yritykset sekä vakuutusmarkkinat taloudellisesti vastaamaan tällaisen muutokset kustannuksista? Ja voidaanko sitä pitää niiden velvollisuutena ?

Vakuuttamisvelvollisuus

Kuten on jo mainittu direktiivissä ei säädetä siitä, miten valmistajan on katettava taloudellinen vastuu eikä erityisesti vakuuttamisvelvollisuudesta. Valmistajalla ei ole siis velvollisuutta ottaa vastuuvakuutusta, joka kattaisi turvallisuudeltaan puutteellisen tuotteen aiheuttamista vahingoista koituneet kulut. Tällä hetkellä kuuluu jäsenvaltioiden toimivaltaan päättää tällaisen velvollisuuden ehdoista, koska toimialojen välistä sopimusta teollisuuden ja vakuutuslaitosten välillä ei ole olemassa (esimerkiksi lääkealalla). Alalla toimivien tahojen kokemus voi auttaa yhteisöä päättämään perustellusti, pitääkö yhteisön toimia tämän asian suhteen ja vaatia valmistajilta joko yksittäistä tai kollektiivista taloudellista sitoumusta, jotta vahinkoa kärsineiden korvaukset taataan erityisesti direktiivin 16 artiklassa tarkoitetuissa sarjana esiintyvissä onnettomuuksissa.

Vapaaehtoisten järjestelyjen aikaansaaminen ei ole aina helppoa. Tanskan hallitus yritti saada lääketieteellisuuden edustajia pääsemään yksimielisyyteen korvausrahaston perustamisesta. Vastaavia rahastoja on Ruotsissa ja Suomessa. Koska yksimielistä päätöstä ei saatu kohtuujassa tehtyä, parlamentin oli säädettävä vuonna 1995 laki lääkkeiden aiheuttamien vahinkojen korvaamisesta. Lain nojalla kuluttaja saa korvausta 31. joulukuuta 1995 jälkeen liikkeelle laskettujen lääkkeiden aiheuttamista fyysisistä vahingoista riippumatta virheen tai vastuun toteen näyttämisestä. Korvausta saa kääntymällä potilasvakuutusyhdistyksen hallinnoiman rahaston puoleen. Rahastoa ylläpitämiseksi on alennettu lääkkeiden korvausprosentteja 75 prosentista 74,7 prosenttiin ja 50 prosentista 49,8 prosenttiin.

oikeus tekee yleensä päätökset suhteessa kuluttajansuojalakiin (laki 26/1984), joka määrittää vastuun, kun kuluttaja käyttää tuotetta (tuomio 23.6.93, RJ 1993-5380). Kun soveltamisedot on täytetty, tuomarit soveltavat lakia 22/94, joka on annettu 6. Heinäkuuta, aina 8. heinäkuuta 1994 lähtien vuonna 1984 annetun lain 25-28 artiklan asemesta. (vid. SAP Tarragona, 18.07.98, n. 347/1998).

⁵⁴ Lausunto annettu 5.11.98 (EYVL C 359, 23.11.98).

⁵⁵ EYVL L 228, 11.8.92, s. 24.

14. Onko tiedossanne tapauksia, joissa vakuutuksen puuttuminen on aiheuttanut sen, että vahinkoa kärsinyt ei ole saanut korvauksia?
- ☞ Pidätkö oikeutettuna vakuuttamisvelvollisuuden vaatimista valmistajilta, jotta näiden tuotannosta johtuvat riskit tulisivat katetuiksi vai pidätkö parempana vapaaehtoisia järjestelyitä teollisuuden ja vakuutuslaitosten välillä?

Avoimuus

Avoimuuden ja tiedon puute sellaisissa asioissa, joissa direktiivin 85/374/ETY vastuujärjestelyä on käytetty, haittaa direktiivin täytäntöönpanon tarkastelua erityisesti kun halutaan tarkastella, minkälaisia korvauksia vahinkoa kärsineet ovat tosiasiallisesti saaneet (korvauksien taso, valitusprosessin pituus, vaikeudet tapausten toteen näyttämiseksi, jne.). Direktiivissä ei säädetä keinoista täytäntöönpanon avoimuuden parantamisesta. Ainoa tähän viittaava on komission tekemä säännöllinen arviointi. Valmistajilla ei ole mitään velvollisuutta säilyttää tietoja niitä vastaan tehdyistä valituksista. Kansallisilla viranomaisilla ei ole velvollisuutta valvoa valitusten määriä.

Yleisestä tuoteturvallisuudesta annetussa neuvoston direktiivissä 92/59/EY säädetään siitä, että jäsenvaltioiden ja komission on ilmoitettava toisilleen ja vaihdettava tietoja viallisten tuotteiden poistamisesta markkinoilta, mutta tämäkään ei riitä takaamaan avoimuutta. Vaikka valmistaja veloitetaan tiedottamaan kuluttajille valmistamiinsa tuotteisiin liittyvistä riskeistä ja ryhtymään asianmukaisiin toimiin ja tarpeen vaatiessa myös tuotteen poistamiseen markkinoilta riskien välttämiseksi, lainsäädäntö ei kuitenkaan velvoita erityiseen tiedottamiseen direktiivin 85/374/ETY tosiasiallisesta soveltamisesta.

Vastausten löytyminen on vaikeaa, sillä on valmistajien etujen mukaista säilyttää luottamus liikeasioissa. Kuitenkin keinot tällaisen tiedon levittämiseen ovat olemassa. Yhdysvalloissa saatu kokemus osoittaa, että tiedot valmistajan vastuuta koskevista riidanalaisista asioista ovat yhä julkisempia, koska asiassa on käytetty kahdenlaisia aloitteita.

On olemassa tutkimuksiin erikoistuneita yrityksiä (*jury verdict reporters*), joiden tehtävänä on tutkia ja levittää tietoja, jotka koskevat tapausten lukumäärää, korvausten tasoa, asianosaisia tuotteita ja vastuutahoja, asiaa käsitteleviä tuomioistuimia jne. Tämän aloitteen käyttö on laajalti levinnyttä Internetin ansiosta.

Tämä kaupallinen toiminta helpottaa riidanalaisten osapuolien asianajajien tehtäviä, koska sen kautta levitetään otteita tiettyjä aloja koskevista tuoreimmista päätöksistä tai annetaan luokitteluja erityyppisten korvausten suorittamisesta. *National Association of State Jury Verdict Publishers* on amerikkalaisten kustantajien muodostama organisaatio, joka kerää tietoa oikeustapausten parissa työskenteleviltä asianajajilta suoraan. Tilattavissa on suuri joukko erilaisia palveluita (tuotekohtaiset tai vahinkokohtaiset haut, tuoreimmat oikeustapaukset, asiantuntijaluettelot, sovitteluratkaisuun päätyneet oikeustapaukset, tilastoanalyysit jne.⁵⁶

Lainsäätäjät myös vaatii valmistajia julkistamaan ja toimittamaan tiedoksi kuluttajien tuoteturvallisuuslautakunnalle (*Consumer Product Safety Commission*) turvallisuudeltaan puutteellisia tuotteita käsittelevät tapaukset. Valmistajien (mutta myös maahantuoja) on ilmoitettava tälle viranomaiselle tapaukset, joissa tuote on aiheuttanut kuolemantapauksen tai vakavia henkilövahinkoja ja joista on vireillä vähintään kolme oikeuskäsittelyä. Ilmoitus on

⁵⁶ Ks. www.juryverdict.com

tehtävä heti, kun näistä tapauksista on annettu ratkaiseva tuomio kantajan hyväksi tai jos osapuolet ovat päätyneet sovitteluratkaisuun⁵⁷.

15. Oletteko sitä mieltä, että direktiiviä on tarkistettava siten, että siihen sisällytetään keinoja saada avoimemmaksi tapaa, jolla toimijat soveltavat sen sääntöjä? Voitaisiko tämä toteuttaa nostamalla esiin sellaiset tapaukset, joissa turvallisuudeltaan puutteellisia tuotteita on vielä markkinoilla?

Tuotteen liikkeelle laskijan vastuu

Tuotteen liikkeelle laskijan ilmoitusvelvollisuus: Direktiivin 85/374/ETY 3 artiklan 3 kohdassa säädetään, että jos tuotteen valmistajaa ei voida tunnistaa, tuotteen valmistajana pidetään jokaista, joka on laskenut tuotteen liikkeelle, jollei hän ilmoita vahinkoa kärsineelle kohtuullisessa ajassa valmistajaa tai sitä, jolta hän on hankkinut tuotteen. Tätä sovelletaan myös, jos tarkoitettu maahantuoja ei käy ilmi yhteisöön tuodusta tuotteesta, vaikka valmistajan nimi kävisikin siitä ilmi. Vahinkoa kärsineellä on velvollisuus vaatia tuotteen liikkeelle laskijaa vastuuseen, jotta tämä voi ilmoittaa kohtuullisessa ajassa valmistajan tai tuotteen jakeluketjun alkupäässä olevan tuotteen liikkeellelaskijan yhteystiedot. Tämä "virallisen ilmoituksen" -mekanismi on perusteltu siinä määrin kun direktiivin mukainen periaate on se, että valmistaja on vastuussa valmistamansa turvallisuudeltaan puutteellisen tuotteen aiheuttamasta vahingosta.

Kokemus kuitenkin osoittaa, että tavat, joilla tuotteen liikkeelle laskijaa vaaditaan vastuuseen vaihtelevat hyvin paljon jäsenvaltioittain. Tämä ei ole direktiivin tavoitteiden kannalta tyydyttävää. Esimerkiksi Italiassa tuotteen liikkeelle laskijalla on kolme kuukautta aikaa vaadittujen tietojen (valmistajan nimi ja osoite) toimittamiseen. Vahinkoa kärsineen velvollisuutena on pyytää näitä tietoja kirjallisesti ja hänen on ilmoitettava tuote ja sen ostopaikka- ja päivä. Vahinkoa kärsineen on suostuttava siihen, että tuotteen liikkeelle laskija tarkastaa tuotteen⁵⁸. Saksassa vaaditut tiedot on toimitettava kuukauden kuluessa⁵⁹. Belgiassa ajan pituus määräytyy tuomarin arvion mukaan⁶⁰. Komissio toivoo, että vihreän kirjan käynnistämään kuulemismenettelyyn osallistuvat kertoisivat tähän liittyvistä kokemuksistaan.

Tuotteen liikkeelle laskijan vastuun laajuus: Direktiivin mukainen periaate on se, että valmistaja on vastuussa valmistamansa turvallisuudeltaan puutteellisen tuotteen aiheuttamasta vahingosta. Direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa valmistajalla tarkoitetaan lopputuotteen valmistajaa, raaka-aineen tuottajaa ja osatuotteen valmistajaa sekä sitä, joka varustamalla tuotteen nimellään, tavaramerkillään tai muulla erottuvalla tunnuksellaan esiintyy tuotteen valmistajana. Seuraavissa kolmessa poikkeustapauksessa tuotteen liikkeelle laskijana toimivaa ammatinharjoittajaa voidaan pitää vastuullisena: kun tämä toimii tuotteen maahantuojana yhteisöön (direktiivin 3 artiklan 2 kohdan tarkoittamalla tavalla) – ja, tietyin ehdoin, jos vahinkoa kärsinyt ei voi tunnistaa tuotteen valmistajaa tai jos maahantuojan nimeä ei ole ilmoitettu tuotteessa (3 artiklan 3 kohta). Toisin sanoen näiden rajattujen

⁵⁷ Section 37 de la Consumer Protection Safety Act (15 USC Sec. 2084, « Notification of settlements or judgments »).

⁵⁸ Artikla 4, lakiasetus 24.5.1988.

⁵⁹ §4 Produkthaftungsgesetz 1989.

⁶⁰ Article 4.2 de la loi du 25 février 1991.

tilanteiden ulkopuolella tuotteen liikkeelle laskijana toimivan ammatinharjoittajan vastuusta ei säädetä direktiivin 85/374/ETY säännöksillä. Jotta vahingosta kärsinyt saa tuotteen liikkeelle laskijan vastuuseen turvallisuudeltaan puutteellisen tuotteen aiheuttamasta vahingosta, hänen on turvauduttava asianosaisen jäsenvaltion vastuuta koskevaan lainsäädäntöön. Yleensä näissä tapauksissa on kyse sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskevista säännöksistä.

Yleisestä tuoteturvallisuudesta annetussa neuvoston direktiivissä 92/59/EY puolestaan vaaditaan, että valmistaja tuo markkinoille ainoastaan turvallisia tuotteita⁶¹. Direktiivissä tarkoitetaan tuottajalla jakeluketjussa olevia elinkeinonharjoittajia, jos heidän toimintansa vaikuttaa markkinoille lasketun tuotteen turvallisuusominaisuuksiin. Voidaankin kysyä, eikö direktiivissä 85/374/ETY vuonna 1985 säädettyä tuottamuksesta riippumattoman vastuun periaatetta pitäisi soveltaa kaikkiin jakeluketjussa oleviin elinkeinonharjoittajiin, jos heidän toimintansa vaikuttaa markkinoille lasketun tuotteen turvallisuusominaisuuksiin kuten esimerkiksi pakkaus-, kuljetus- ja varastointitoimintaan. Komissio pyytää vihreän kirjan käynnistämään kuulemismenettelyyn osallistuvia esittämään mielipiteensä tästä asiasta.

16. Pitäisikö vahinkoa kärsineen näyttää toteen valituksen hylkäämisen uhalla, että hän on antanut tuotteen liikkeelle laskijalle mahdollisuuden ilmaista tuotteen valmistajan nimi? Entä pitäisikö tuotteen liikkeelle laskijan ilmoittaa tuotteen valmistajan nimi tietyn ajan kuluessa (esim. kolme kuukautta)?

 Pitäisikö direktiiviä soveltaa kaikkiin jakeluketjussa oleviin elinkeinonharjoittajiin, jos heidän toimintansa vaikuttaa markkinoille lasketun tuotteen turvallisuusominaisuuksiin ?

Direktiivin kattamat tuotteet

Tätä direktiiviä sovelletaan ainoastaan tuotteisiin (eli kaikki irtaimet aineelliset esineet, jotka on tarkoitettu yksityiseen tai muuhun käyttöön, myös sähkö).

Koska direktiivi ei kata palveluita (joita varten komissio suunnittelee mahdollista erityisaloitetta⁶²), komissiolta onkin useaan otteeseen tiedusteltu mahdollisuudesta lisätä direktiivin soveltamisalaan kiinteistöt, sillä yhteisön tasolla ei ole olemassa rakennuttajan vastuuta säätelevää järjestelmää.

17. Olisiko direktiiviä mielestänne laajennettava kiinteään omaisuuteen?

Direktiivin kattamat vahingot

Direktiivi 85/374/ETY 9 artikla kattaa vahingot, jotka aiheutuvat kuolemasta ja muista henkilövahingosta sekä vahingot jotka ovat aiheutuneet tuotteelle, sikäli kun tuotetta ei ole

⁶¹ Turvallisen tuotteen määritelmä, ks. direktiivin 92/59/EY 2 artiklan b) kohta.

⁶² Komission tiedonanto "Kuluttajapolitiikan toimintasuunnitelma 1999-2001", (KOM/98/696 lopullinen, 1.12.98.).

käytetty ammattimaisesti. Poikkeuksen muodostaa turvallisuudeltaan puutteellisen tuotteen itsensä vahingoittuminen⁶³.

Esimerkkejä siitä, ettei direktiiviä ole sovellettu on havaittavissa esim. Portugalin oikeuskäytännössä: Korkeimman oikeuden tuomiossa 26. lokakuuta 1995 (Supremo Tribunal de Justiça) asiasta, jossa käsiteltiin onnettomuuden kärsineen auton korjausta, Portugalin korkein oikeus katsoi, että Espanjassa valmistettujen SEAT-merkkisten autojen myyjää ei voida pitää vastuullisena lain (décret-loi) 383/89 nojalla, koska autonmyyjää ei voitu pitää valmistajana ja koska vahinko oli tapahtunut itse tuotteelle⁶⁴. 23. toukokuuta 1995 toisessa asiassa, jossa käsiteltiin tulipalossa vaurioituneen auton korjausta, tuomari ei ottanut huomioon direktiivin täytäntöönpanevaa lainsäädäntöä, koska laki (décret-loi) ei ollut sovellettavissa tuotteen liikkeellelaskuajankohtana ja koska vahinko oli tapahtunut itse tuotteelle⁶⁵.

Tällä hetkellä immateriaalisia vahinkoja (muut kuin omaisuudelle aiheutuneet vahingot, moraaliset ja henkiset vahingot jne.) ei kateta, vaikka suurin osa kansallisista lainsäädännöistä ottaa ne huomioon. Parlamentti suositteli direktiivin 99/34/EY ensimmäisessä käsittelyssä, että henkiset vahingot sisällytettäisiin direktiivin soveltamisalaan, vaikka parlamentin toisessa käsittelyssä asian taakse ei saatu vaadittua enemmistöä, jotta direktiiviä olisi voitu muuttaa tähän suuntaan.

Toinen kysymys koskee vahinkoja, jotka aiheutuvat tuotteille, jotka ovat ammatti- tai kaupallisessa käytössä ja joita direktiivi ei kata. Jos turvallisuudeltaan puutteellinen tuote aiheuttaa tulipalon ja toimiston irtaimisto tuhoutuu, omistaja (joko yritys tai elinkeinonharjoittaja) ei voi vedota direktiiviin valmistajan puoleen kääntyessään ja vaatiessaan tältä korvauksia. Tämä selittyy sillä, että direktiivissä tarkoitetaan vain tietyn tyyppisiin tuotteisiin eli kulutustavaroihin liittyviä korvauksia. Mikään ei kuitenkaan estä a priori soveltamasta direktiiviä siten, että muunkin tyyppiset vahinkoa kärsineet kuten ammattimaiset elinkeinonharjoittajat voisivat siitä hyötyä.

Ranskassa laki, joka säätelee direktiivin osaksi kansallista lainsäädäntöä, kattaa myös vahingot, jotka aiheutuvat muille kuin yksityiskäytössä oleville tuotteille (kaupalliset tuotteet).

18. Pitäisikö direktiivin kattaa muitakin turvallisuudeltaan puutteellisten tuotteiden aiheuttamia vahinkoja, kuten muut kuin omaisuudelle aiheutuneet vahingot, moraaliset, henkiset vahingot ja /tai vahingot, jotka aiheutuvat tuotteille, jotka ovat ammattikäytössä, mikä antaisi yrityksille ja erityisesti pk-yrityksille mahdollisuuden turvautua direktiiviin saadakseen turvallisuudeltaan puutteellisen tuotteen valmistajan vastuuseen ?

Vireillepano-oikeus

Komission julkaisemassa Kuluttajapolitiikan toimintasuunnitelmassa on käynnistetty aloitteita, joilla helpotetaan kuluttajien mahdollisuuksia aloittaa oikeustoimia (direktiivin täytäntöönpanoon liittyvät kieltokanteet, riitatapausten ratkaiseminen tuomioistuinten ulkopuolella, kuluttajien mahdollisuuksien parantaminen korvauksien saamiseksi oikeudenkäyntikuluista, joita heille on oikeuksiensa soveltamisesta aiheutunut, aloite, jonka avulla samantapaisia vahinkoja kärsineet kuluttajat voivat yhdessä toteuttaa oikeustoimia

⁶³ Tavarankorvaaminen kuuluu kulutustavaroiden kauppaa ja niihin liittyviä takuita säätelevän lainsäädännön piiriin (ks. kulutustavaroiden kauppaa ja niihin liittyviä takuita koskevista tietyistä seikoista annettu direktiivi 99/44/EY, EYVL L 171, 7.7.99)

⁶⁴ Acórdão nro 87.397, Col. De Jur., 1995, III-84.

⁶⁵ Recurso nro 7653, Col. De Jur. 1995, III-113

jne.)⁶⁶. Onkin hyvä selvittää tarvitaanko direktiivin 85/374/ETY täytäntöönpanossa erityistoimia helpottamaan vahinkoa kärsineiden ryhtymistä oikeudenkäyntimenettelyyn. Tässä yhteydessä voidaan tarkastella kahta eri toimintatapaa: kieltokanteita ja yhdistettyjä kanteita.

Yhteisön lainsäädäntö ei anna vahinkoa kärsineelle mahdollisuutta nostaa kieltokannetta, kun turvallisuudeltaan puutteellinen ja vaarallinen tuote vahingoittaa kuluttajien terveyttä ja turvallisuutta: kuluttajien etujen suojaamista tarkoittavista kieltokanteista annettu direktiivi⁶⁷ ei kata direktiivin 85/374/ETY aluetta. Olisi kuitenkin hyödyllistä tarkastella, osoittautuisiko samankaltainen ratkaisu, josta on säädetty direktiivissä 98/27/EY, tarpeelliseksi sen lisäksi, että direktiivistä 85/374/ETY on johdettu vahinkoa kärsineen oikeus saada vahingonkorvausta. Direktiivin 92/59/EY mukaan tuotteen poistamisen markkinoilta voivat toteuttaa ainoastaan viranomaiset eivätkä yksittäiset toimijat.

Yhteisön lainsäädäntö ei myöskään kata yhdistettyjä kanteita tällä alalla, vaikka tätä välinettä on usein käytetty valmistajan vastuun ollessa kyseessä vaikka tuloksista ei ole ollut takeita.

Esimerkki ryhmäkanteesta tällä alalla on Yhdistyneessä kuningaskunnassa nostettu ryhmäkanne *Benzodiazepines*- tapauksessa, jossa oli tehty 5000 valitusta Valium- ja Ativan- nimisten rauhoittavien lääkkeiden aiheuttamista vahingoista Roche Products Ltd ja John Wyeth and Brother Ltd -nimisiä valmistajia vastaan. Asia oli riippuvainen oikeusapulautakunnan (*Legal Aid Board*) antamasta taloudellisesta tuesta, joka kuitenkin myöhemmin veti tukensa pois kanteen kustannusten vuoksi. 70 kantajaa jatkoi oikeustoimia aina korkeimpaan oikeuteen asti, joka antoi asiasta päätöksen 19. heinäkuuta 1996, minkä jälkeen asian käsittely päättyi⁶⁸.

Yhdysvalloissa on olemassa erityinen menettely, jonka tyyppistä on vain vähän kehitetty Euroopassa. Sellaisissa tapauksissa, joissa kuultavaksi pitäisi kutsua niin suuri määrä kantajia tai puolustajia, ettei se käytännössä olisi toteutettavissa, voidaan yksi tai useampia henkilöitä valita heidän joukostaan edustajiksi, jos oikeudelliset ja asiasisällölliset näkökohdat ovat kaikkien etujen mukaisia. Menettely on nimeltään "class action" tai yhteinen kanne. Osapuolen, joka valitaan edustamaan muita on omattava tiettyjä sellaisia piirteitä, jotka tekevät hänestä hyvän edustajan. "Class action" -kanteen seurauksena annetulla tuomiolla on lainvoima kaikkien niiden osapuolten suhteen, jotka ovat päättäneet osallistua tähän yhteisesti nostettuun kanteeseen, mutta myös kaikkien muiden sellaisten henkilöiden suhteen, jotka ovat kärsineet saman tyyppisestä vahingosta, ja jotka eivät ole varta vasten ilmaisseet haluaan olla osallistumatta tähän menettelyyn⁶⁹.

Amerikkalaiset tuomioistuimet osoittavat enenevää varovaisuutta "class action" -menettelyjen aloittamisessa. Liittovaltion oikeudenkäyntilain mukaisesti tämä menettely on mahdollinen sillä ehdolla, että menettelyssä edustettu kokonaisuus voidaan identifioida ("certify"). Kun asiassa käsitellään valmistajan vastuuta, tuomarin on tutkittava, onko kyseessä suuri joukko, jolla on samat oikeudelliset ja asiasisällölliset näkökohdat, että ryhmän edustajat puolustavat ja suojelevat ryhmän etuja asianmukaisella tavalla ja että kaikkia yhteisesti koskevat kohdat saavat enemmän painoarvoa kuin yksittäisiä henkilöitä koskevat kohdat. Ja lopuksi tuomarin on tutkittava se, että "class action" -menettely on kaikkein asianmukaisin valitustie verrattuna

⁶⁶ KOM(98) 696, 1.12.98, s. 21.

⁶⁷ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 98/27/EY, annettu 19 toukokuuta 1998, EYVL L 166 11.6.98, s.51

⁶⁸ Ks. yksityiskohtaisemmin www.gidleigh.com/alert

⁶⁹ Rule 23 of the US Federal Rules of Civil Procedure: "...the judgment, whether favorable or not, will include all members who do not request exclusion;"

muihin riita-asioiden ratkaisumenettelyihin⁷⁰. Korkein oikeus osoitti "juridista skeptisyyttä" asbestia koskeneessa riita-asiassa⁷¹. Oikeus ei hyväksynyt asbestin aiheuttamasta vahingosta kärsineiden yhteistä identiteettiä, koska tässä jutussa ei ollut etujen "yhteyttä". Tämä päätös vahvistaa aavistukset epäroivästä asenteesta, joka vallitsee amerikkalaisissa tuomioistuimissa, joissa on vireille pantuna valtavia ryhmäkanteita (*mass tort litigation*) tupakka- ja asbestiteollisuutta vastaan.

Tietyt kansalliset oikeusmekanismit mahdollistavat kanteiden yhdistämisen, kuten Ranskassa jossa ryhmäkanne mahdollistaa kuluttajien etujen yhdistämisen (on erotettava ryhmäkanteet tai kieltokanteet, joiden tarkoituksena on edistää yleistä etua yksittäisen edun sijasta). Euroopasta löytyy ehkä hieman vastaavanlaiselta tuntuva kuin Yhdysvaltojen "class action"-menettely ainoastaan Portugalissa, jossa vuodesta 1995 ollut käytössä lain nro 83/95 mukaisesti yhteinen kanne (action populaire).

19. Olisiko yhteisön lainsäädännössä säädettävä direktiivin 85/374/ETY täytäntöönpanoa varten mekanismeista riitatapausten ratkaisemiseksi tuomioistuinten ulkopuolella ?
- ☞ Olisivatko kuluttajien etujen suojaamiseen tähtäävät kieltokanteet vartenotettava vaihtoehto?⁷²
 - ☞ Olisiko aihetta ottaa käyttöön paremmin toimivia mekanismeja, jotta voitaisiin valmistautua samanlaisten etujen yhteiseen edustamiseen, kuten ryhmäkanne Ranskassa tai vastaavan tyyppinen kanne Portugalissa?

Muuta

Direktiivi 85/374/ETY jättää käsittelemättä koko joukon kysymyksiä valmistajan vastuusta turvallisuudeltaan puutteellisen tuotteen aiheuttamissa vahingoissa. Kysymyksiä herättävät esimerkiksi seuraavat asiat: tuotetta valmistavan yrityksen johdon ja työntekijöiden vastuu, vahinkojen arviointiperusteet, korvaamissäännöt, kustannusten jakaminen yhteisvastuullisesti vastuussa olevien henkilöiden välillä, jne. Komissio kehottaa kaikkia asianosaisia toimijoita etsimään muita sellaisia aiheita, jotka ansaitisivat tulla säädellyiksi yhteisön tasolla, ja esittämään myös perustelut.

⁷⁰ Rule 23 of the US Federal Rules of Civil Procedure.

⁷¹ *Amchem Products Inc. v. Windsor*, 117 S.Ct. 2231 (1997), annettu 25.6 1997.

⁷² Tämä voitaisiin toteuttaa sisällyttämällä direktiivi 85/374/ETY direktiivissä 98/27/EY olevaan luetteloon kieltokanteista.

Liite1 : Tuotevastuudirektiivi

Saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä

Jäsenvaltio	Annettu	Tullut voimaan	Maataloustuotteita koskeva tuotevastuu (15 artiklan 1 kohdan a alakohhta)	Kehittämriskejä koskeva tuotevastuu (15 artiklan1 kohdan b alakohhta)	Vastuun rahamääräinen yläraja (16 artikla)
Belgia	Laki 25.2.91	1.4.91	EI OLE	EI OLE	EI OLE
Tanska	Laki nro 371, 7.6.89	10.6.89	EI OLE	EI OLE	EI OLE
Saksa	Laki 15.12.89	1.1.90	EI OLE	EI OLE	ON
Kreikka	Laki 2251/1994 (joka korvaa vuoden 1988 lakiasetuksen)		ON	EI OLE	EI OLE
Espanja	Laki nro 22/1994, 6.4.94	8.7.94	EI OLE	EI OLE (paitsi elintarvikkeet ja lääkkeet)	ON
Ranska	Laki nro 389-98, 19.5.98	23.5.98	ON	EI OLE (paitsi ihmisruumiista saatavat tuotteet)	EI OLE
Irlanti	Laki nro 28 vuodelta 1991	16.12.91	EI OLE	EI OLE	EI OLE
Italia	Lakiasetus nro 224, 24.5.88	24.5.88	EI OLE	EI OLE	EI OLE
Luxemburg	Laki 21.4.89, jota on muutettu lailla 6.12.89	2.5.91	ON	ON	EI OLE
Alankomaat	Laki du 13.9.90	1.11.90	EI OLE	EI OLE	EI OLE
Itävalta	Laki nro 99, 21.1.88, jota on muutettu lailla nro 95, 11.2.93, laki nro 917, 29.12.93 ja laki nro 510, 12.7.94	1.7.88	EI OLE (paitsi geenimuunnellut tuotteet)	EI OLE	EI OLE
Portugali	Lakiasetus nro 383, 6.11.89	21.11.89	EI OLE	EI OLE	ON
Suomi	Laki nro 694, 17.08.90, jota on muutettu lailla nro 99, 8.1.93 ja laki nro 879, 22.10.93	1.9.91	ON	ON	EI OLE
Ruotsi	Laki nro 18, 23.1.92, jota on muutettu lailla nro 1137, 3.12.92 ja laki nro 647, 10.6.93	1.1.93	ON	EI OLE	EI OLE

* Direktiivin 99/34/EY antamisen myötä jäsenvaltioiden on ollut velvollisuus laajentaa direktiivi 85/374/ETY koskemaan maatalouden alkutuotteita.

Yhdistynyt kuningas- kunta	Laki, 15.5.87	1.3.88	EI OLE	EI OLE	EI OLE
----------------------------------	---------------	--------	--------	--------	--------

Liite 2 : Tuotevastuudirektiivi

Lähentäminen EU:n ulkopuolisten maiden lainsäädäntöjen kanssa **

Valtio	Annettu	Tullut voimaan	Maataloustuotteita koskeva tuotevastuu (15 artiklan 1 kohdan a alakohhta)	Kehittämriskejä koskeva tuotevastuu (15 artiklan1 kohdan b alakohhta)	Vastuun rahamääräinen yläraja (16 artikla)
Islanti	Laki nro 25, 27.3.91	1.1.92	ON	EI OLE	ON
Liechtenstei n	Laki 12.11.92	1.5.95	EI OLE	EI OLE	EI OLE
Norja	Laki nro 104, 23.12.88, jota on muutettu lailla nro 62, 25.11.91	1.1.89	ON	ON	EI OLE
Malta	(Lakiehdotus)	--	--	--	--
Kypros	Laki nro 105, 1995	1.1.97	EI OLE	EI OLE	EI OLE
Viro	(Lakiehdotus)	--	--	--	--
Unkari	Laki nro 10, 16.2.93, jota on muutettu lailla nro 25, 16.3.98	1.1.94	EI OLE	EI OLE	EI OLE
Puola	(Lakiehdotus)	--	--	--	--
Tšekki	Laki nro 59, 5.3.98	1.6.98	EI OLE	EI OLE	EI OLE
Slovenia	Laki 6.3.98	28.3.98	ON	EI OLE	EI OLE
Bulgaria	Laki 18.3.99	3.7.99	ON	EI OLE	ON
Latvia	Laki 8.10.96	8.10.96	EI OLE	EI OLE	EI OLE
Liettua	(Lakiehdotus)	--	--	--	--
Slovakia	(Lakiehdotus)	--	--	--	--
Romania	(Lakiehdotus)	--	--	--	--
Turkki	Laki 23.2.95	8.9.95	EI OLE	EI OLE	EI OLE

**

Liite 3 : Tuotevastuulainsäädäntö kolmansissa maissa

Valtio	Annettu	Tullut voimaan	Maataloustuotteita koskeva tuotevastuu (15 artiklan 1 kohdan a alakohta)	Kehittämriskejä koskeva tuotevastuu	Vastuun rahamääräinen yläraja
Australia	Trade Practices Amendment Act 1992 (24.6.92)	9.7.92	ON	EI OLE	--
Israel	Defective Products (Liability) Law 1980	1.9.80	EI OLE	EI OLE	--
Japani	Product Liability Law (1.7.94)	1.7.95	EI OLE	EI OLE	EI OLE
Yhdys- vallat***	S 2236 (Liittovaltion lakiehdotus tehty 25.6.98 ja hylätty 9.7.98)		--	--	--
Brasilia	<i>Codigo de defesa do Consumidor</i> (11.9.90)	11.3.91	--	--	EI OLE
Sveitsi	Liittovaltion tuotevastuulaki 18.6.93	1.1.94	EI OLE	EI OLE	EI OLE

*** Tuoteturvallisuus kuuluu eri osavaltioiden lakiin, koska yhdenmukaistettua liittovaltion lakia ei ole. .

Liite 4

NEUVOSTON DIREKTIIVI,

annettu 25 päivänä heinäkuuta 1985,

tuotevastuuta koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä (85/374/ETY)

EUROOPAN YHTEISÖJEN NEUVOSTO, joka

ottaa huomioon Euroopan talousyhteisön perustamissopimuksen ja erityisesti sen 100 artiklan,

ottaa huomioon komission ehdotuksen(1),

ottaa huomioon Euroopan parlamentin lausunnon(2),

ottaa huomioon talous- ja sosiaalikomitean lausunnon(3),

sekä katsoo, että

on tarpeen lähentää jäsenvaltioiden lainsäädäntöä, joka koskee valmistajan vastuuta tuotteen puutteellisen turvallisuuden aiheuttamasta vahingosta, koska vallitsevat erilaisuudet saattavat vääristää kilpailua ja vaikuttaa tavaroiden liikkuvuuteenyhteismarkkinoilla sekä johtaa eroihin kuluttajan suojaamisessa vahingolta, jonka tuotteen puutteellinen turvallisuus aiheuttaa hänen terveydelleen tai omaisuudelleen,

valmistajan tuottamuksesta riippumaton vastuu on ainoa asianmukainen keino ratkaista teknistyväle aikakaudellemme ominainen, nykyaikaiseen tekniseen tuotantoon liittyvien riskien oikeudenmukaisen jakamisen ongelma,

tuottamuksesta riippumattoman vastuun tulisi koskea ainoastaan teollisesti valmistettuja irtaimia esineitä; tämän vuoksi on tarpeen jättää vastuun ulkopuolelle sellaiset maatalous- ja riistatuotteet, joita ei ole teollisesti jalostettu niin, että jalostus voisi aiheuttaa tuotteen puutteellisen turvallisuuden; tässä direktiivissä tarkoitetun vastuun tulisi koskea myös sellaista irtainta esinettä, jota käytetään kiinteistön rakentamisessa tai joka liitetään kiinteistöön,

kuluttajien suojaamiseksi vastuun tulisi koskea jokaista tuotantoon osallistuvaa valmistajaa, jonka valmistama lopputuote tai osatuote taikka toimittama raaka-aine on turvallisuudeltaan puutteellinen; samasta syystä vastuun tulisi koskea maahantuojaa, joka tuo tuotteen yhteisöön, ja sitä, joka esiintyy valmistajana varustamalla tuotteen nimellään, tavaramerkillään tai muulla erottuvalla tunnuksellaan taikka joka toimittaa tuotteen, jonka valmistajaa ei voida tunnistaa,

kuluttajien suojaamiseksi tulisi tilanteissa, joissa useat henkilöt ovat vastuussa samasta vahingosta, vahinkoa kärsineen voida vaatia täyttä korvausta keneltä tahansa heistä,

kuluttajan hengen ja terveyden sekä omaisuuden suojaamiseksi tuotteen puutteellista turvallisuutta ei tulisi arvioida tuotteen käyttökelpoisuuden mukaan vaan sen mukaan, puuttuuko sellainen turvallisuus, jota yleisöllä kohtuudella on aihetta odottaa; turvallisuuden arvioinnissa merkitystä ei ole sellaisella tuotteen virheellisellä käytöllä, joka ei olosuhteet huomioon ottaen ole puolustettavissa,

riskin kohtuullinen jako vahinkoa kärsineen ja valmistajan kesken edellyttää, että valmistajan olisi voitava vapautua vastuusta, jos hän näyttää tiettyjen vastuusta vapauttavien seikkojen olevan olemassa,

kuluttajan suojaamiseksi valmistajan vastuun on oltava sama, vaikka vahingon syntymiseen on myötävaikuttanut muun henkilön teko tai laiminlyönti; vahinkoa kärsineen myötävaikutus voidaan kuitenkin ottaa huomioon vastuuta vähentävänä tai sen poistavana seikkana,

kuluttajan suojaamiseksi on korvattava kuolema ja muut henkilövahingot sekä esinevahingot; velvollisuus korvata esinevahingot saisi kuitenkin koskea vain yksityiseen käyttöön tai kulutukseen tarkoitettuja tuotteita, ja liiallisten oikeudenkäyntien välttämiseksi esinevahingoissa olisi oltava määrältään kiinteä omavastuu; tämä direktiivi ei saisi vaikuttaa kivun ja säryn tai muun aineettoman vahingon korvaamiseen tapaukseen sovellettavan lainsäädännön mukaisesti,

yhdenmukainen vanhentumisaika vahingonkorvauskanteen nostamiselle on sekä vahinkoa kärsineen että valmistajan edun mukainen, tuotteet kuluvat, entistä ankarampia turvallisuusmääräyksiä kehitetään ja tiede ja tekniikka kehittyvät; tästä syystä ei olisi kohtuullista pitää valmistajaa vastuussa tuotteen puutteellisesta turvallisuudesta rajoittamatonta aikaa; vastuun olisi sen vuoksi lakattava kohtuullisen ajan kuluttua tämän kuitenkaan vaikuttamatta vireillä oleviin korvauskanteisiin,

tehokkaan kuluttajansuojan toteuttamiseksi ei tulisi sallia sopimusehtoja, joilla rajoitetaan valmistajan vastuuta suhteessa vahinkoa kärsineeseen,

jäsenvaltioiden oikeusjärjestysten mukaan vahinkoa kärsineellä saattaa olla oikeus vaatia vahingonkorvausta sopimukseen perustuvan vastuun tai muun kuin tässä direktiivissä tarkoitetun sopimussuhteen ulkopuolisen vastuun perusteella; sikäli kuin tällaiset säännökset edistävät myös tehokasta kuluttajansuojaa, tämä direktiivi ei saisi vaikuttaa niihin; jos lääkevalmisteita koskeva kuluttajansuoja on jäsenvaltiossa tehokkaasti turvattu erityisellä vastuujärjestelmällä, tällaiseen järjestelmään perustuvien korvausvaatimusten tulisi olla edelleen mahdollisia,

vastuu ydinvahingoista on kaikissa jäsenvaltioissa jo järjestetty riittävin erityissäännöksin, minkä vuoksi on ollut mahdollista jättää tällaiset vahingot tämän direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle,

maatalouden alkutuotteiden ja riistatuotteiden jättäminen tämän direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle voidaan tietyissä jäsenvaltioissa katsoa epätarkoituksenmukaiseksi kuluttajansuojan rajoittamiseksi sen kannalta, mitä tältä suojalta edellytetään, minkä takia jäsenvaltion olisi voitava laajentaa vastuu koskemaan myös näitä tuotteita,

samasta syystä voidaan tietyissä jäsenvaltioissa katsoa kuluttajansuojan kannalta epätarkoituksenmukaiseksi kuluttajansuojan rajoittamiseksi se, että valmistajalla on mahdollisuus vapautua vastuusta, jos hän näyttää tieteellisen ja teknisen tiedon tason laskettaessa tuote liikkeelle olleen sellainen, ettei tuotteen puutteellista turvallisuutta ole voitu havaita; tämän vuoksi jäsenvaltion olisi voitava pitää voimassa aikaisemmin annetut säännökset tai antaa uudet säännökset, joiden mukaan tähän seikkaan ei voi vedota vastuusta vapautumiseksi; kun kysymys on uudesta lainsäädännöstä, tämän poikkeuksen hyväksi käyttämiseen olisi kuitenkin sovellettava yhteisön seisautusmenettelyä, jotta suojan tasoa voitaisiin mahdollisuuksien mukaan nostaa yhdenmukaisesti kaikkialla yhteisössä,

useimpien jäsenvaltioiden oikeudelliset perinteet huomioon ottaen ei ole aiheellista asettaa valmistajan tuotannuksesta riippumattomalle vastuulle rahamääriä ylärajaa; kuitenkin siltä osin kuin perinteet ovat erilaisia, näyttää mahdolliselta antaa jäsenvaltiolle mahdollisuus poiketa rajoittamattoman vastuun periaatteesta siten, että valmistajan kokonaisvastuulle samalla tavalla turvallisuudeltaan puutteellisten samanlaisten tuotteiden aiheuttamista kuolemantapauksista ja muista henkilövahingoista säädetään enimmäismäärä edellyttäen, että tämä määrä säädetään tarpeeksi korkeaksi asianmukaisen kuluttajansuojan ja yhteismarkkinoiden moitteettoman toiminnan takaamiseksi,

tässä direktiivissä säädetty yhdenmukaistaminen ei voi nykyisellä tasollaan olla täydellistä, mutta se avaa tien kohti suurempaa yhdenmukaisuutta; tämän vuoksi on tärkeää, että neuvosto saa säännöllisin väliajoin komissiolta kertomuksen tämän direktiivin soveltamisesta sekä siihen mahdollisesti liittyvät tarpeelliset ehdotukset, ja

tässä suhteessa on erityisen tärkeää riittävän pitkän ajanjakson kuluttua tarkastella uudelleen niitä tämän direktiivin säännöksiä, joiden mukaan jäsenvaltioilla on mahdollisuus poikkeuksiin, jotta näiden poikkeusten vaikutuksista kuluttajansuojaan ja yhteismarkkinoiden toimintaan saadaan käytännön kokemuksia,

ON ANTANUT TÄMÄN DIREKTIIVIN:

1 artikla

Valmistaja vastaa vahingosta, joka aiheutuu hänen tuotteensa puutteellisesta turvallisuudesta.

2 artikla

Tässä direktiivissä "tuotteella" tarkoitetaan kaikkia irtaimia esineitä paitsi maatalouden alkutuotteita ja riistatuotteita, vaikka esine on liitetty toiseen irtaimen esineeseen tai kiinteistöön. "Maatalouden alkutuotteella" tarkoitetaan maanpinnan kasvutuotteita sekä kotieläintalouden ja kalastuksen tuotteita, lukuun ottamatta tuotteita, joille on suoritettu ensimmäisen asteen jalostus. "Tuotteena" pidetään myös sähköä.

3 artikla

1. "Valmistajalla" tarkoitetaan lopputuotteen valmistajaa, raaka-aineen tuottajaa ja osatuotteen valmistajaa sekä sitä, joka varustamalla tuotteen nimellään, tavaramerkillään tai muulla erottuvalla tunnuksellaan esiintyy tuotteen valmistajana.

2. Valmistajan vastuuta rajoittamatta tässä direktiivissä tarkoitettuna valmistajana pidetään myös sitä, joka elinkeinotoiminnassa tuo tuotteen yhteisöön myyntiä, vuokraamista, leasing-toimintaa tai muuta jakelua varten, ja hän on vastuussa kuten valmistaja.

3. Jos tuotteen valmistajaa ei voida tunnistaa, tuotteen valmistajana pidetään jokaista, joka on laskenut tuotteen liikkeelle, jolle hän ilmoita vahinkoa kärsineelle kohtuullisessa ajassa valmistajaa tai sitä, jolta hän on hankkinut tuotteen. Tätä sovelletaan myös, jos 2 kohdassa tarkoitettu maahantuoja ei käy ilmi maahan tuodusta tuotteesta, vaikka valmistajan nimi kävisikin ilmi siitä.

4 artikla

Vahinkoa kärsineen on näytettävä toteen vahinko, tuotteen puutteellinen turvallisuus sekä puutteellisen turvallisuuden ja vahingon välinen syy-yhteys.

5 artikla

Jos tämän direktiivin säännösten mukaan kaksi tai useampi vastaa samasta vahingosta, he vastaavat yhteisvastuullisesti, mikä ei kuitenkaan estä soveltamasta, mitä kansallisessa lainsäädännössä säädetään takautumisoikeudesta.

6 artikla

1. Tuote on turvallisuudeltaan puutteellinen, jos se ei ole niin turvallinen kuin on ollut aihetta odottaa ottaen huomioon kaikki seikat, kuten:

- a) tuotteesta annetut tiedot;
- b) tuotteen kohtuudella ennakoitavissa oleva käyttö;
- c) ajankohta, jona tuote laskettiin liikkeelle.

2. Tuotetta ei pidetä turvallisuudeltaan puutteellisenä pelkästään sen vuoksi, että myöhemmin on laskettu liikkeelle parempi tuote.

7 artikla

Valmistaja ei ole tämän direktiivin mukaan vastuussa, jos hän näyttää:

- a) että hän ei ole laskenut tuotetta liikkeelle;
- b) että olosuhteet huomioon ottaen on todennäköistä, että tuotteen turvallisuudessa ei ollut vahingon aiheuttanutta puutetta silloin, kun hän laski sen liikkeelle, tai että puute on tullut myöhemmin;
- c) että hän ei ole valmistanut tuotetta myyntiä tai muuta taloudellisia tarkoituksia palvelevaa jakelua varten eikä valmistanut tai toimittanut sitä elinkeinotoiminnassaan;
- d) että tuotteen puutteellinen turvallisuus on seurausta siitä, että tuotteen on oltava viranomaisten antamien pakottavien määräysten mukainen;
- e) että laskettaessa tuote liikkeelle tieteellisen ja teknisen tiedon taso ei ollut sellainen, että puutteellinen turvallisuus olisi voitu havaita; tai
- f) kun kysymys on osatuotteen valmistajasta, että puutteellinen turvallisuus johtuu sen tuotteen suunnittelusta, johon osatuote on liitetty, tai kyseisen tuotteen valmistajan antamista ohjeista.

8 artikla

1. Valmistajan vastuuta ei vähennä se, että vahinko on aiheutunut sekä tuotteen puutteellisesta turvallisuudesta että kolmannen henkilön teosta tai laiminlyönnistä, tämän kuitenkin rajoittamatta kansalliseen lainsäädäntöön sisältyvien takautumisoikeutta koskevien säännösten soveltamista.

2. Valmistajan vastuuta voidaan kaikki olosuhteet huomioon ottaen sovitella tai se voidaan poistaa kokonaan, jos vahingon on aiheuttanut sekä tuotteen puutteellinen turvallisuus että vahinkoa kärsineen tuottamus tai sen tuottamus, josta vahinkoa kärsinyt on vastuussa.

9 artikla

"Vahingolla" tarkoitetaan 1 artiklassa:

- a) kuolemaa ja muuta henkilövahinkoa;
- b) muun esineen kuin turvallisuudeltaan puutteellisen tuotteen itsensä vahingoittumista tai tuhoutumista, vähennettynä kuitenkin 500 ECU:n omavastuumäärällä ja edellyttäen, että esine on
 - i) laadultaan yleensä yksityiseen käyttöön tai kulutukseen tarkoitettu ja
 - ii) pääasiassa ollut vahinkoa kärsineen yksityisessä käytössä tai kulutuksessa.

Tämä artikla ei rajoita aineetonta vahinkoa koskevien kansallisten säännösten soveltamista.

10 artikla

1. Jäsenvaltioiden on lainsäädännössään säädettävä, että tässä direktiivissä tarkoitettuihin korvausvaatimuksiin sovelletaan kolmen vuoden vanhentumisaikaa. Vanhentumisaika alkaa päivänä, jona kantaja sai tiedon tai hänen olisi pitänyt saada tieto vahingosta, tuotteen puutteellisesta turvallisuudesta ja valmistajasta.

2. Tämä direktiivi ei estä soveltamasta vanhentumisaajan pysäyttämistä tai keskeyttämistä koskevia jäsenvaltioiden säännöksiä.

11 artikla

Jäsenvaltioiden on lainsäädännössään säädettävä, että vahinkoa kärsineelle tämän direktiivin mukaan kuuluvat oikeudet vanhentuvat kymmenessä vuodessa päivästä, jona valmistaja laski vahinkoa aiheuttaneen tuotteen liikkeelle, jollei vahinkoakärsinyt ole tänä aikana nostanut kannetta valmistajaa vastaan.

12 artikla

Tässä direktiivissä säädettyä valmistajan vastuuta suhteessa vahinkoa kärsineeseen ei saa rajoittaa tai poistaa sopimusehdolla, joka rajoittaa hänen vastuutaan tai poistaa sen.

13 artikla

Tämä direktiivi ei rajoita vahinkoa kärsineen oikeutta korvaukseen sopimukseen perustuvaa vastuuta tai sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskevien säännösten nojalla taikka sellaisen erityisen vastuujärjestelmän perusteella, joka on olemassa tämän direktiivin tiedoksiantohetkellä.

14 artikla

Tätä direktiiviä ei sovelleta sellaisiin ydinonnettomuudesta johtuviin vahinkoihin, joihin sovelletaan jäsenvaltioiden ratifioimia kansainvälisiä sopimuksia.

15 artikla

1. Jäsenvaltio voi:

a) adellä 2 artiklasta poiketen säätää lainsäädännössään, että tämän direktiivin 1 artiklassa tarkoitettuna "tuotteena" pidetään myös maatalouden alkutuotteita ja riistatuotteita;

b) edellä 7 artiklan e kohdasta poiketen pitää voimassa tai tämän artiklan 2 kohtaa noudattaen antaa lainsäädännössään säännökset, joiden mukaan valmistaja on vastuussa, vaikka hän näyttäisi, että tieteellisen ja teknisen tiedon taso silloin, kun hän laski tuotteen liikkeelle, ei mahdollistanut puutteellisen turvallisuuden havaitsemista.

2. Jäsenvaltion, joka aikoo toteuttaa 1 kohdan b alakohdassa tarkoitetun toimenpiteen, on toimitettava suunniteltu toimenpide kirjallisena komissiolle. Komission on ilmoitettava tästä muille jäsenvaltioille.

Asianomainen jäsenvaltio saa toteuttaa suunnittelemansa toimenpiteen vasta, kun yhdeksän kuukautta on kulunut toimenpiteen ilmoittamisesta komissiolle, ja ainoastaan, jos komissio ei ole sillä välin tehnyt neuvostolle ehdotusta tämän direktiivin muuttamisesta tältä osin. Jollei komissio kuitenkaan kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun se on saanut sanotun ilmoituksen, ilmoita asianomaiselle jäsenvaltiolle, että se aikoo tehdä neuvostolle tällaisen ehdotuksen, jäsenvaltio voi välittömästi toteuttaa suunnittelemansa toimenpiteen.

Jos komissio tekee neuvostolle tällaisen ehdotuksen tämän direktiivin muuttamisesta edellä mainitun yhdeksän kuukauden määräajan kuluessa, asianomaisen jäsenvaltion on lykättävä toimenpidettä edelleen 18 kuukaudella ehdotuksen tekopäivästä.

3. Kymmenen vuoden kuluttua tämän direktiivin tiedoksi antamisesta komissio antaa neuvostolle kertomuksen siitä, miten tuomioistuinten päätökset, joissa on sovellettu 7 artiklan e alakohtaa ja tämän artiklan 1 kohdan b alakohtaa, ovat vaikuttaneet kuluttajansuojaan ja yhteismarkkinoiden toimintaan. Tämän kertomuksen perusteella neuvosto päättää komission ehdotuksesta perustamissopimuksen 100 artiklan mukaisesti, onko 7 artiklan e alakohta kumottava.

16 artikla

1. Jäsenvaltio voi säätää, että valmistajan kokonaisvastuu samalla tavalla turvallisuudeltaan puutteellisten samanlaisten tuotteiden aiheuttamista kuolemantapauksista ja muista henkilövahingoista rajoitetaan määrään, joka on vähintään 70 miljoonaa ECUa.

2. Kymmenen vuoden kuluttua tämän direktiivin tiedoksi antamisesta komissio antaa neuvostolle kertomuksen siitä, miten 1 kohdassa tarkoitettua mahdollisuutta hyväksi käyttäneiden jäsenvaltioiden soveltama taloudellisen vastuun enimmäismäärä on vaikuttanut kuluttajansuojaan ja yhteismarkkinoiden toimintaan. Tämän kertomuksen perusteella neuvosto päättää komission ehdotuksesta perustamissopimuksen 100 artiklan mukaisesti, onko 1 kohta kumottava.

17 artikla

Tätä direktiiviä ei sovelleta tuotteisiin, jotka on laskettu liikkeelle ennen 19 artiklassa tarkoitettujen säännösten voimaantuloa.

18 artikla

1. Tätä direktiiviä sovellettaessa noudatetaan EUn määritelmää, joka on annettu asetuksessa (ETY) N:o 3180/78(4), sellaisena kuin se on muutettuna asetuksella (ETY) N:o 2626/84(5). Vasta-arvo kansallisessa valuutassa lasketaan aluksi sen päivän kurssin mukaan, jona tämä direktiivi on annettu.

2. Joka viides vuosi neuvosto komission ehdotuksesta arvioi tässä direktiivissä mainitut rahamäärät ja tarvittaessa muuttaa niitä yhteisön talouskehityksen ja rahaolojen kehityksen perusteella.

19 artikla

1. Jäsenvaltioiden on viimeistään kolmen vuoden kuluttua tämän direktiivin tiedoksiantopäivästä saatettava voimaan tämän direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset. Niiden on ilmoitettava tästä komissiolle viipymättä(6).

2. Edellä 15 artiklan 2 kohdassa säädettyä menettelyä sovelletaan tämän direktiivin tiedoksiantopäivästä lukien.

20 artikla

Jäsenvaltioiden on toimitettava tässä direktiivissä tarkoitetuista kysymyksistä antamansa keskeiset kansalliset säännökset kirjallisina komissiolle.

21 artikla

Joka viides vuosi komissio antaa neuvostolle kertomuksen tämän direktiivin soveltamisesta ja tekee tarvittaessa aiheelliset ehdotukset muutoksiksi.

22 artikla

Tämä direktiivi on osoitettu kaikille jäsenvaltioille.

Tehty Brysselissä 25 päivänä heinäkuuta 1985.

Neuvoston puolesta

Puheenjohtaja

J. POOS

(1) EYVL N:o C 241, 14.10.1976, s. 9 ja EYVL N:o C 271, 26.10.1979, s. 3

(2) EYVL N:o C 127, 21.5.1979, s. 61

(3) EYVL N:o C 114, 7.5.1979, s. 15

(4) EYVL N:o L 379, 30.12.1978, s. 1

(5) EYVL N:o L 247, 16.9.1984, s. 1